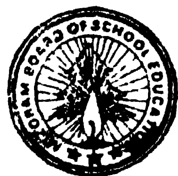
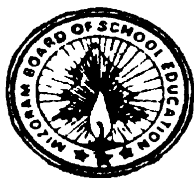
MIZO TAWNG
(Thu leh Hla Thlankhawm)
CLASS VIII

MIZORAM BOARD OF SCHOOL EDUCATION
AIZAWL—796001
1986

MIZO TAWNG

PUBLISHED
BY
GILGAL PRESS
KULIKAWN, AIZAWL

for
Mizoram Board of School Education

Third Edition—1986
Copies --4000

PRINTED
AT
GILGAL PRESS
KULIKAWN AIZAWL.

MIZORAM BOARD OF SCHOOL EDUCATION
AIZAWL——796001

THUHMAHRUAI

Tun hma zawng khan Mizoram Sikula Mizo Tawng kan zir dan khan duh thu a sam tawk loh zia chu kan hre ṭheuh va. Zirlai bute pawh inchhawp chhuak chho dik taka siam a ni lo va. Pawl hniam zawka zirte pawh High school leh College thlenga zir chhoh takte pawh a awm a ni.

Chuvangin tunah bian Mizo Tawng zirna tur Mizoram Board of School Education chuan a buatsaih chho zel a. Academic Officer Pu Chhuanvawra bul tumin, Syllabus Commitee chuan ṭha tawka a hriat hnuah pawm a lo ni ta a ni.

A bul kan ṭan a ni tih hriain, Mizo tawng zirna hmanrua ṭha zawka buatsaih chhoh a nih zel theih nan, hetiang lama tui mi leh ṭhahnemngaite chuan hmasawnna tura rawtna ṭha rawn siam zel tur in ka sawm a ni.

Dated Aizawl,
The 1st July, 1981

Lalchungnunga,
President,
Mizoram Board of
School Education

THEN KHATNA
(THU THLANKHAWM)

CLASS VIII
MIZO TAWNG
(THU LEH HLA THLANKHAWM)

A CHHUNG THU
THENKHATNA—THU THLANKHAWM

1. Vangpui Lunglên —D.L Chhunga Chhangte
2. Awithangpa Chhim Zin —R. Lalchana
3. Romeo-a leh Juliet-i --JF. Laldailova
4. Mahni Hnuk chhat --P.R
5. Incheina —P L Liandinga
6, Nun Dan Ţha - Rom 13
7. A Der - Darchhâwna
8. Pasal Tha Neuva - S. Hrângluaia
9. Fam Ta Lo Chu. —James Dokhuma
10, Thufing --Selêtthanga
11. Sik Ni Eng —Lalzuia (Colney
12. Thu Hlimawm
13. Tan Tlang C. Laitanga
14. Duhthusâm T. Nghakliana

THEN HNIHNA—HLA THLANKHAWM

1. Mosia Tawngţaina Psalm 90
2. Haleluiah Aw, Haleluiah Amen—R.Kamlala
3. Isua Hnenah Ka Him Ang —RS.
4. Thisen Hlu chu —Maclead Wylie
5. Lei Lal Puan Ropui Chu a Tlawm Ang— C.Z Huala
6. Aw Lalpa Lungngaiin Ka Khat Thin Laibata
7. Pi Pu Chhuah Tlang Hlui — Liandala
8. Tlaizawng Pâr — Vankhama
9. Lo Zawh Hla — C. Zachhunga
10. Mizorama'n — Lalsangzuali Sailo
11. Zialung Zai — Dr. R Doliana

1. VANGPUI LUNGLEN

—D.L. Chhunga Chhangte

Thiṭin ih'a ral hma lawka Maupa thli thaw fur fur ṭhiate'n an chhêm bo ta duak ṭhin ang hrima; Lleuh hrâm hriat tûr pawh a awm loh hrû fèab; Tian leh Chhiptê leh Tawng lam tin zawha tlân zai zai phawk [illegible] an rawn [illegible]lâr ṭan leh rak rak [illegible] meuh [illegible] zawngtah hi hbawlâwk leh tuvu pawh hu he [illegible] thlin [illegible] wa chhêm then ve leh ta [illegible].

Kawn[illegible] bu [illegible]nghakin Tangt'al ral zam, zân [illegible] kiang mai, [illegible] ni chhuak sâra an han [illegible] tle leh siar siar han [illegible] meuh hi chuan, Favang ni chhuak [illegible] mawi tak mai awin Rengchal (Lelte) [illegible] thik ni awm taka Ngurthing lo [illegible] thente chuan kum [illegible] han [illegible] vang tluka lei mawma [illegible] mi [illegible] te lu[illegible] awm tawh chuan loh[illegible] an tarl[illegible]ng chiang hle a ni.

Luhkapui aṭang mai pawhin khua han chuan ila dam man a awm hlah hlah zia hriain, dam rei bauh lo rual tu kan awm âwm lo ve. Nisa ûm bo nghak ni awm hrima ruam tin bawhtu thlasik ṭiau chhum a zîn a la hun s[illegible] lo ve. Tin, Khuangchawi tlla tih takah fûrpui hnuaia chhûm chhah tak tak zing phui muai muai thin te an kian a lo hun ve ta bawk si nên; khawchhak kâwla Favang ni chhuak mâwi tak main a han chhun, tlâng tin chuan no tak maia hrin nghulh mai loh zawng hmabâk a nei lo a ni.

Khaw hawi tinuamah Kawlhâwk leh Vapualte'n chhim lam aṭangin hmar lam hawiin vân dung an an rawn thual leh ṭan a; tin, khuain hnim ni neiin thangvân sângah buhrai nghawr han ri leh hluk hluk ṭhin mahse, chung chu lung tilêng zual mai an

ni a. A lunglen thlâkzia septu an awm phawt chuan lo tui hnih ve lova ngawi mai thei tunge awm ang le?

Ni a han tlâng sâng a, lung a leng tial tial a. Awm khawhar hnêmah nula puantah han rim sa teh thin mah ila, min hnêm zo bawk si lo. Khawhar reng renga nula puantah bula ṭhut siksawih nilen ai chuan tiin lo lam kawng han zawh ila, pêng tin a lo ṭhing ṭhip ṭhep tawh bawk si. Han zawh thui zêl ila hmuh tur leh pelh tur awm chhunte lah chu nuho anhnah la tur, an pasalte leh an fate chanchin sep paha tuiburlu an hâm khu laih laih te, pa awmâwl deuh vau hlîm tûra lo lam kana kalte an ni chauh mai si a. Favang ni êng mawizia leh boruak nawmzia suangtuah chung rengin han hawi thui zêl ila, favang ni êng mawizia thlir ve ngam lo ni awm hrima hnahchhawl zâr hliah chuha Mualhawih lo par vul chhing chheng te han hmuh chuan, lung an tiawi hle naâ khawhar min hnem zo chuang si lo.

Thlawhhma han thleng ila, buhpui a lo tulzum hman sung tawh a, Vanůr leh Daidêp, vângpui buh chungah an lo lêng nuh nuh mai bawk a. Buhpuiin chîp rual chan thuai thuai hlân an nghahhlelhzia hai rual lova vau thingbuk bêltu, Vasuih leh Pit thlawk darh leh hak ṭhin piah lawk thing ro zâra, Vaṭhu nupa fu ṭhiang rial han hram leh kârh kârh ṭhinte han ngaihthlak vang vang hi chuan lungleng lo fa an awm tak tak theih a rinawm loh.

Thlamah han lût ila, ram zuin vut a lo dai chiar dip dep a, chhuatah chuan sazu ek leh Vainronghâk thlâm riak êk a lo thal phing pheng bawk a Thlam hnuai aṭanga Vaṭhu thlawk chhuak thla zâp a ri pharh zêl bawk a; tin, a thianne fûkna lam vau hai ri âwm takin râl leh lam para a thlawkin fuk hmun a har rem fel te te hnuin ngaihthlak hreawm khawpa

khua min tihar tur maiah a hun hrâm zui leh kârh kârh bawk si nên.

Thlam tlaitlânah han chuangin han hawi vêl ila, Favâng hriltu anthûr an lo pâr vul chû'k tawh a, berûl ni se chi chhuah tlak khawpin an tang tai sen vit vêt hlawm bawk a, thlam vêla derhken zamzo lo pârvul chik chek mai thin te a mawi zia phei chu sawi thu a chêng lo hial zawk a ni.

Thlawhhma han fang ila, maitê lo let phing pheng han hmuh ringawt mai pawhin lunglên a zual zel si a, hmuh tawlh tumin khawdang han hawi thin pawh ni ila, dam chhung tawite hlim taka hman ral tumin phengphehlep eng rualin favang ni êng mawi tak hnuaiah engto dang rêng nei lovin antam par an bawm zâk zâk kan han hmuh lehnghal a.

Favâng ni eng a mawi mai avanga patling lunglênga kur reng thu awm suh, tiin vaiuah zuk lût ila, chheh-rawp bawha maiseluang zâm kai an lo par arh leh ve vû bawk si. A par thlumna zawng zawng tlan ral thak tum ni awm tak khawichhurten tudang lung-kham nei miah lova an luh ngar ngar lai chu han thlîr vang vang ila, an dam chhung hunte chu tawi teh mah se, favang kawl eng her an lawm theih ahnu chuan, furpui hnuaia Vangvat lo pung ve leh ringawt thinte ai chuan Vanneihna hi an khum hliah hliah bikin a hriat a ni.

Ngaih bik nei lem lova lunglen mah tawrh a har nên, lawmte nena hlim tak leh lungrual taka kan lawh bân tâk Vawmva tangahte khawhar tak leh khingbai inti ve ni awm taka lo rah nal nal han hmuh leh meuh chuan thlam tlaitlan atanga fang-hma thartir mawng leh chhip kan han inthlawh thui siak nite kha tharin mitthlaah a lo lang leh si thin.

Nuho anhnah la leh vau hlim an hawnna a reî tawh a, mi hnukhawia haw chho ve e ti lovin, in-

chhawlṭhuaina hmunah hmuh tur awm miah lcvin peng tin mai chu a lo ruak hi hiai mai bawk si a Min chhawlṭhuaitute ngai leh lung'êngin—

"Fanghma tuai tirtea chhawl min thuai
Chang lo mah se a chi-ah duh ka nuam e;
Vanneih thil thu-ah a to mahna—"

Heng hla sa chunga haw chho zelin, lam chhak lam thlang han thlir i'a, lo zawh haw paha kan sah thlak bâng Tuairamte chu a o la rah tang nal nal bawk a. Sulhnu hlui min tirga zualah favang ni tla turin mual tin a chhun hring dup mai bawk si a. Rengchalte lungléngna han kiu vawng vawng ṭhin pawh chu, tu han dem rual em ni dawn le? Tin, khua han lutin in han thleng mah ila, vaugpui lunglen engmah rengin min hrem zo chuang bawk si lo.

Ni a lo liam a, thla hial pawh lo ral ṭhin mah se, favâng ni kawla a rawn inher chhuah chhûng si chuan, lung lêng rêng rênga tuk tin chhiarin tlai nilen a ngai si a, Khuangchawi thla chawhnu lamah emaw airuah kâr khat awh dawn thawin a han chen leh tluk tluk hnuah, pawl delh ruahtuh mai lo chuan zâm leh zen zenna hun a awm tawh loh tur bre lawk ni awm takin, khawchhak rawlkhang epin chhimbâl nupa an han zâm ṭhiang leh rial mai a. Thlasik arpui mi se pang lêrah a lo ṭum leh vû tawh bawk tên Tin, buh hmâwr a han hmin tak teuh toh hnuah ngai phei chuan. thlasikrim a nam leh vung vang a. Sahnul-phah thla archang tiata a han dêt leh tâk va va hnuah phei chuan, Vângpui a lo chuai ṭan tawn a, kumpui sûla hun nuam ber a ral leh tan tak avânga lunglên chuai ta ni awm hmar, Khuangchawi thla chhawrhthlapui êng mawi tak hnuaiah chawmkhuang ngai lo zai tin vawrtu perhpawng te pawhin ngawih an lo chuh ve takah chuan lunglên chu le thuk leh zualîn mi thinlung ah a innep ta veng veng mai ṭhin a ni.

I. VANGPUI LUNGLEN

1 Thu har hrilhfiahna:

Thi ṭin thla : Mizovin tunhma chuan mitthi thlarau chu an khaw dai velah rei tak chhung châmbang in an ringa: Chungchu hlim taka mithi khaw lama awm tawn tura thlah han atan August thla lai vel hian 'in hawna' siamin an ṭintir thin a. Hema thla hi Thi ṭin thla an vuah a ni.

huihchhuk thli: tlang lam aṭanga chhuk zawnga thli tleh thin hi

lungdum: lungawi, hlim, duh tawk, ṭha ti

tui hnih: lo chaunzawm, lo sawi belh, tanpui zawnga thu sawi belh

siksawih: mai mai

vau hlim: hlo thlawh zawh hnu hnan vau cho hnimin a rawn dil thin a; chu chu an sim êng a, Vauhlim an ti a ni

mualhawih: thing chi khat (or chi)

tulzum. buh rai, la keh chhuak si lo.

tang tai: berulte, chhangkha te leh thlai zah dang te, a sêm dawn lama a rah hnunnung lawh hman loh, a kanga la tai vel thin hi. A rah pawh a te deuh bik thin.

mai selung: mai tung chi

chhawl ṭhuai: 'Ka haw ta e' tih hriattir nan, kawng sirah chhawl a dah thin. A chang chuan fanghma leh thil dangte pawh an dah bawk.

rawl khang: tlâng dung

thlasik arpui. pâng chawr an huk te tak. tê tê

ar chang tuat: ar cheng kual anga thla de kual ...

in ...: invawng tha, mkhêk, in thup

Tih tur

1 Favâng awmzia sawi fiah la. Favang hunlai nge Mizoten nuam kan tih em em ... ang?

2. Tun laiin eng hun hi nge nuam i tih ber? ... sawi ... i tih chhan sawi bawk rawh

3 Mizovin kum khat chhunga hunpui hrang hrang kan neih leh a hun lai thla hmingte sawi rawh

4 A chunga hunpui hrang hrang kan sawh chhung ... Mizo hnathawh ṭhin chu engte nge ni?

5. Lo nei mite ... favâng lai hian engti tuain nge kawah ... kal thin

6 Thi tin thla awm zia sawi fiah rawh.

7. Mizo thla chhiar dan indawtin ziak chhuak rawh.

8 Mizovin thli hi a tleh hun azirin hming hrang hrang kan vuah a. chung chu han sawi teh.

9. 'Favâng' essay, tlar 20 velin ziak rawh

10 He zirlaia ... nung hming. thing hming zawng zawng ... ziak chhuak rawh

11. Heng hi a awmzia sawi fiah rawh.

lam tin zawh a tlan zai zai buh rai nghawr ri hluk hluk. anṭam pâr bawm zák zák, thlasik arpui ... lêrâ tum "Fanghma tuai tirtêa---mahna,"

2. AWITHANGPA CHHIM ZIN

—*R. Lalchana*

Awithangpa hi a hming tak chu Hmarlutvunga a ni a, Khawvelthanga khua Maubuanga awm ṭhin a ni. A tleirawl chhuah mai deuh aṭanga hla phuah ṭan a ni a. Rei loteah a hming a lo thang ta em em a.

Vawi khat chu chhim lam khaw kilkhawr leh kel tak maiah a va zin a, A zinna chhan hi sawi dan a inang lo. Thenkhat chuan, "Laina kana kal a ni e," an ti a. Thenkhatin, "A zai leh a hla hian khawvel a dêng chhuak a, mipuiin an rui hle tih a lo hriatin va enthlithlai châkin a zin a ni e," an ti bawk. A engpawh chu ni se. Mizovin 'khualpâng zin' kan tih ṭhin angah hian puh mai ila a suâl tam-pui lovang e,

Awithangpa va zinna khua hi khaw kel tak mi-khual pawhin an tlawh zen zen loh a ni a. A va thlen chuan, a thlenin pa chu lo va a lo feh bo hlân a ni a, a feh lo haw chuan a fate hnênah, 'Mikhual kan nei a ni maw?" a han ti a. A fate chuan, "Nei e, kapa, kan mikhual chu Maubuang khua a ni âwm e," an lo ti a. Inneitupa chu a hlim rilru ta hle mai a, "Maubuang khua i ni maw?" a han ti a. Ani chuan, "Ni e," a lo ti a. "A nih tak chu, keini khua hi chu a kilkhawrin a kel bawk a, tun lai hla Awi-thangpa zai hi kan hlimpui khawp mai a, khaw dangin hla hlui hla mualliam tawha an neih hi keini chuan hla ruah ṭham loh sakin kan lo sa ve ṭhin a. Maubuang khua i nih hrim hrim chuan Awithangpa hla tharte pawh i hre ngei ang a, Nangni tâna hluite pawh kan tan chuan hla thar a ni vek dâwn a. Zaninah kan upa inah zulawm kan inho dawn a; telve mawlh ang che," a ti a. Awithangpa chuan "Kei mi chhe vâk mai mai hi upa ina kal ve tlâk pawh

ka ni law, ka hah bawk nên ka lo mu mai zawk ang e, nangmahin lo va kal teh mai" a ti a, A thlenimpa chuan, "E, mu bik lah lo ve a! kal ve mawlh ang che," a ti a, hreh tak chung chuan an in ṭruai chhuak ta a.

An va kalna tur inah chuan an lo zai ṭhat ṭhat a, an lo lâm bawk a; Awithangpa pawh chuan nuam a ti ve ta viau va. Awithangpa hlate chu thiam fahran mai hian an lo sa a. Upa pakhat chuan, "Kan unaupa chu khawi lam khua nge i nih le?" a han ti a, ani chuan, "Mauhuang khua ka nia," a lo ti a. "Chuti chu Lalawithangpa hi i hre ngai anga maw?" an ti a. Ani chuan, "Hre ngai tehlul e a, kan inkawm fo ṭhin asin," a ti mai a. Anni chuan, "Upat lamahte eng rual nge a nih ang, pa lian lam nge pa tê lam," ti tein an zâwt ta zêla Ani chuan, "Keimah ang rual vel bawk, keimah tiat lek bawk hi a ni e," a ti zêl a. Thenkhatin, "Eng ang hmel pu nge a nih a, hmuh kan va han châk ve le! A hla chauh hi kan lo hlimpui êm êm a, ṭmu ve lah kan awm hek lo," an han ti a. Awithangpa chuan, "Keimah ang pa ni ran ve mai hi a ni e," a ti zel a.

Chutah, "Chuti lam chu hawh u tawk rih se, i zai leh tawh ang u le," an ti a. Tlangval pakhat chuan Awithangpa chu khuang a pe a, "Khuang han beng rawh le, kan lâm ang e Awithangpa hla han sawi rawh, ruah ṭham loh te pawh i hre ngei ang," a ti a, lâm tur chuan a ding ai mai a. Awithangpa chuan, "Khuang ka beng thiam lo, hla pawh ka la thiam si lo va, nangmahnin han bêng ula, ka thiam ang ang chuan ka lo zâwm ve dawn che u nia" a tih pawh chuan an hnawn lui ta tlat mai si a tlangvâl lam tur lah chuan a ngbak reng tawh

mai bawk si a. Awithangpa chuan a hnial zo chuang dawnin a inhre ta lo va, "A nih, ka thiam emaw thiam lo emaw ka thiam ang angin ka han ti ve chhin a ni ang chu," a ti a, hla phuah chawp chu a han sawi tâ a—

"*Hmel hriat loh hmel hmuh ka nuam in ti,*
Lalawithangpa chawmkhuang bengah mintir e,
Muvanlai tlangchawiin val lam rawh le," a han ti ta mai a.

Chutah zet chuan an mikhual chu Awithangpa a lo ni reng mai tih an han hre ta a, an phawklek zo ta. Lâm tumna ding tlangval lah chu a hamhaih a, lâm thei bik tawh hek suh. Pu Zawlthei chuan "A Takam chem bo din vel ta mai mai a, mi dang-ho lah chu Lènchung nulaho ngaihzawng hmu ang maiin an ti ta heuh houh hlawm mai a ni," a ti An lawm si, an rin loh zang taka inthawng an ni tawk a, engemaw chen chu awm ngaihna hre lovin an han hamhaih ta rih a nih chu!

An han barh fel hnuah chuan zai chu an tan ta a. Awithangpa chuan khuang ben chu a lo thiam nasa mai a. Awithangpa chu zu 'ka tawk' ti an awm, 'ka leh' ti an awm, a lamah chuan zu no chu a kal ta zung zung mai a ni.

Nakinah chuan Awithangpa pawh chu a lo rui ve ta deuh va, khuang hnawntu kha khuang han pêk leh pahin, hla a han sawi a, lam turin a ding chhuak ve ta a—

"*Ka ruita e, Awithangpa ka lam dawn e,*
Chinlai autu kan lamkhuangpui Liandanga;
Pathlawi hmelthain chawm beng leh la," a han ti a an sa a, a han lâm ta a. Lâm pawh a lo thiam ngei mai a. "Vapual hmawng zar zawh' te a'n ti a, a sawh hian a sawt tharh tharh mai a, a chang

leh hêr deuh tlên tlâwn hian an lâma, mawi an ti êm êm zel mai a ni. Awithangpa lam chû sawi ngaihna vak an hre lo a ni ang; a ṭhen chuan a, dawl tawka hlin a ang ber e' an ti a; 'thang ngul rêm tawka awk a ang ber e' ti an awm; a zuan san lam hian arpui a chen ang em aw?' lo ti tawk lah bo lo.

Hetia Awithangpa an khuaa a lo kal ta mai chu an hlimpui khawp a, a haw pawh an phal lova, ran an talh ta chum chum mai a, zu leh sa tlanin rei fê a châm ta a ni.

He mi tuma Awithangpa chhim zin chu an hlimuizia tun hnua kan hriat zui theih dan chu, hminga lo chawite an awm hi a ni. Dochhingpuia chuan, zu inna hmuna hlim taka an zai a piang hian, "Awithangpa kan chhing e," a ti ṭhin a. Chu tih lai chuan fapa a hring ta a hmingah Awichhinga an sa ta a. Tin, Thawmhluta chu, Awithangpa zai siala a zih lain a tunu a piang a, a tunu hmingah chuan Zaiaii a ti ta bawk a. Anmahni pawh hi an nulat tlangval hnuah an innei leh ta zel bawk a ni. Thuampui khuah Awichhinga a awm bawk a, a ni pawh hi a puin Awithangpa hla a chawisân êm avanga a hming hi phuahniin an sawi. Awithangpa chhim zin lai vela piangte hian Mautam lai vela piang niin an in sawi a. Chuvangin kum 1910 lai vela vai zin a nih a rinawm hle a ni.

2. AWITHANGPA CHHIM ZIN

Thu har hrilhfiahna :

Khual pâng zin: zin satliah, tih tur bik nei lem lova zin khawthang mai mai.

ruah ṭham loh : thar diai, la sak ngai loh.

zu lâwm : ṭhian zaho zu.

~~muvanlai~~ tlang chawiin : muvanlaiin tlang sang thlawh khûm tuma a han ~~invawrh~~ sang kua vel ang hian.

phawklêk: hamhaih a ngaihna hre lova thu sawi tur hre lo, aw mngaihna hre lo.

Tih tur.:

1. Awithangpa hla pakhat han ziak chhuak teh.
2. Awithangpa chhim Zin ṭuma hla ruah ṭham loh a han sawite kha, Zoṭawng tluang pangngaiin hrilhfiah rawh.
   Awithangpa eh a thlenin-pa inbiakna thu hi a lem han chang teh
4 An zulawm innaa Awithangpa chu mi pakhatin khuang beng tura a hnawn luih lai hi a lem han chang teh u le.
5 He zirlaia Awithangpa in ngaihtlawmzia a lan theih (deuh deuh ziak chhuak rawh û.

phawklêk: hamhaih a ngaihna hre lova thu sawi tur hre lo, awmngaihna hre lo,

Tih tur :

. Awthangpa hla pakhat han ziak chhuak teh.
2. Awithangpa chhim zin ṭuma hla ruah ṭham loh a han sawite kha, Zoṭawng tluang pangngaiin hriihfiah rawh.
3. Awithangpa leh a thlenin-pa inbiakna thu hi a lem han chang teh u.
4. An zulâwm innaa Awithangpa chu mi pakhatin khuang beng tura a hnawn luih lai hi a lem han chang teh u le.
5. He zirlaia Awithangpa inngaihtlawm zia a lan theihna lai deuh deuh ziak chhuak rawh û.

3. ROMEO & JULIET
BUNG 1

J. F Laldailova

Hmân lai hian Verona khuaah chi ropui tak tak pahnih Montague (Montagin)leh Capulet (Kapi-ulet)hi an awm a; hmasâng atang tawhin an inngeih lo va, an inngeih lohna chhan chiah pawh mumalin an chhui thei tawh lo va, chi ropui leh challang zâwk nih an inchuh vâng ni berin a iang a. Eng pawh ni se, an inkarah hian intihbuaina rapthlak tak tak a chhuak tawh a, thisente a chhuak tamin nunna pawh an chan phah tam tawh hle a. Ti-chuan ni khat chu Capulet chhiahhlawh pahnih Sampson-a leh Gregor-a hi khawlai an lêng a.

SAMPSON (chuan) Gregor, kei zawng ka duai ngai lo vang (a ti a)

GREGOR (chuan): Ui buh hmang in mi a seh ngam ngai lo (tiin a chhânga).

SAMPSON: Montague uichoho ka hmuh chuan ka chê ang.

CREGOR: Mi huaisen chu lungpui angin a ding nghet a ni ngai a, i chet chuan i tlanchhia tihna a ni ang maw?

SAMPSON: Hma lam panin ka che ang ka tihna a ni zawk.

GREGOR: Ni ê, hnungtawlh zawnga tlânchhiat zawng a ṭuanfûm thlak rêng a ni, Ka hre thiam e.

SAMPSON: Montague mihring ka hmuh chuan...

GREGOR: Hma lam panin i tlânchhia ang... .. ..

SAMPSON: Mipa an nih leh Lal Heroda nausên nghaisak ang khân ka nghaisa ang............

GREGOR: Nia, sazu taife ei rui pawhin a bân a vilik a "Khaw'nge kan zawhte chu," a ti e, an tia lawm le.

SAMPSON: Lo bengchheng suh! Tin, hmeichhia an nih erawh c' uan Sampson-a hi mipa ka nih tih Verona khuain an hriat phah ang.

GREGOR: Chu mipa i nih an la hre hlawm na nge? A nih lo inring rawh le: Saw Montague mi chu an lo lang alawm. I vaupung hi puarpawlêng aia dam rei a nih ngai chuan i khandaih chu phawi ta che (a ti a, Montague pahnih hi an lo kal a).

SAMPSON: Va cho rawh hmêlma chu ka lo chhawnpui ang che.

GREGOR: I hnung lam maw?

SAMPSON: Ka hma lam le; chutiangin min hlauthawng duh suh.

GREGOR: Thiam kan chan zawk theih nan thinur hmasaktir i tum teh ang khai, kan zawn an thlen veleh ka lo chhiat khum vak dawn nia

SAMPSON: Chutiang hnihne zawng a tawk lo. A aia runthlak zawkin hmusit entir nan ka kutzungpui ka lo seh khum zawk ang a, an huat ngam leh ngam lova thu ni zawk rawh se (a ti a, na han inpelh lai chuan a kutzungpui chu a lo seh khum ta ngei mai a)

ABRAHAMA: Ka pu, kha i kutzungpui min seh khum em ni?

SAMPSON: Ka kutzungpui chu ka seh alawm. Tu kutzungpui nge seh zawk se min tih?

ABRAHAMA: Mahse, keimahni em ni min seh khum?

SAMPSON: (Gregora hnenah chuan a ruk hian) "Aw" ti ila, thiam kan la chang ang em?

GREGOR: (A ruk bawk chuan) Chang lo vang.

SAMPSON: Pute u, nangni kan seh khum lo a che u; mahse kan kutzungpui zawng kan seh ngei alawm. Intihthinur in châk deuh elo? In châk

a nih chuan kan inthurual thei hle ang In lal tluka ropui lal rawng kan bawl ve si a.

ABRAHAMA: 'Tluk'- zawng a ni thei e, 'Ropui zawk' zawng a ni hauh lo vang.

GREGOR: 'Ropui zawk' ti rawh, saw kan mite an lo kal belh e.

SAMPSON: In lal kutdawh ve em ai chuan ropui zawk e!

ABRAHAMA: (Ngunhnam phawi chuan) Kareh tlawm leh dawt thu hi zawng ka ngûnhnam hian a ngaithei ve lo ve, Balthasar, diau hiek lovin min lo thlawp ang che aw

(a ti a, an ngûnhnâm phawi chuan an inbei ta hlawm a. Chutih lai chuan Montague tlangval, Romeo-a ṭhian Benvolio chu a lo ka! ta a, an insual lai a han hmuh chuan a ngûnhnâm chu a rawn phawi ve a, ṭhelh tum chuan a han be phei ve ta a. Chutah Capulet lal fapa Tybalt (Tibawlt) chu a lo kal ve ta a. Benvolio hnenah chuan)

TYBALT: 'Benvolio' tih hi mi dawizep tihna em ni? Khang chhiahhlawh zinga lo inrawlh ve kha i thiltih ngam tawk lek a lo ni ngai maw? Bena, i thihna tur ka lam hi lo hawi zawk teh.

BENA: Ka tel ve a ni lo vă, ṭhelh ka tum a nih zawk hi. A punlun zawnga thu la-lawk lovin remna min rawn siampui ve ta zawk che.

TYBALT: Hriam hrei che lek hnu a, 'Ka tel ve lo' tih leh remna siam thu ka ngaithiam ve lo. Chutianga dawta phat mar tumna leh Setana leh Montague mihring chu ka vai huat vek reng reng. Ṭawngka aiah hriamhreiin i han inbat zawk teh ang (a ti a, Bena nen chuan an in khing ve ta a. An thawmah chuan

mi dang pawh chu an lo pung khawm a, mahni chi lam lam ṭan chuan an inphek sual ta nuai nuai mai a. Capulet lal leh Montague lal pawh chu mahni ngûnhnâm vilik chhuak chuan an lo tel ve ta a. Verona khaw lal ber chuan buaina a chhuak tih a hriat veleh a sipaite a khawm a, ṭhelh tum chuan a va kal ta a. Sipaite'na harsa taka an ṭhelh daih hnu chuan lalber chuan mipuite chu nasa takin a hau va, Capulet leh Montague pawh chu nasa fe hian a zilhhau ve ve a; tun hnua buaina a chhuah leh vaih chuan tumah dimdawih bik lova khaihluma hrem tur an nih thu a puang ta nghal a ni. Tichuan lal leh sipaite leh mipui chu an ṭin darh ta a. Benvolio chauh chu a hnukhawiah a la awm a. Chutah Montague lal fapa Romeo chu pawr deuhva inchei chung hian a lo kal ta a).

BENA: Chibai, ka ṭhian. Tukin zing chu i va ngui ve'

ROMEO: Uai! Zing a la nia lo? Hun hi a ke a ba zo ta em ni!

BENA: Eng nge nî ta a, chu ti taka ka Remeo ni tirei thei ta ngai chu ni le?

ROMEO; Thil engemaw, neiha ni titawi thei, neih lova ni tisei thei si.

BENA: Hmangaihna maw?

ROMEO: Hmangaihna ni si hmangaihna tling lo.

BENA: Hmangaihna tak hi chu aw, a hming duhawm ang tluk hian a tak hi chu han mawi ve sela chu ....

ROMEO: Ni e, He hruaitu mitdel hi, he muhil harh fim hi, engkim huap tûra engmah lo aṭanga siam, thinlung tizangkhai si, phurh zawh loh

khawpa rit, belmang var, meialh dai, natna hrisel, hmuh anga awm lo, hmuh loh anga awm, Evi leh Adama hun lai atanga piang ve tawhte zinga thil hriatthiam harsa ber, chu hmangaihna chuan min tuamvêl a nih hi. Tun lawk khan buaina engemaw in lo nei a ni maw? Mahse min hrilh duh suh; tlêm a zâwng ka lo hre thawk tawh a, ka ngaihsak chi a ni lo ve. Ka thian min nuih zat suh aw.

BENA : Nuih a hnehin ka hnuk i tiulh zâwk asin.

ROMEO : Ka thian min hke thiam a, ka lawm e. He hmangaihna hi beidawhna meikhu zâm mai a lo ni a; hman thiam chuan dunna par tichhuak-tu. hman lo chuan min tui luan khawmna tuipui, âtna fing, thil kha thlum, inngaihtiawmna chapo-ka thian, chibai, ka kal kiang leh teh ang.

BENA ; Chuti maia min kalsan chuan ka ngaithiam dawn lo. Tirawh tukthuantc pawh i ei ve tawh ang hmiang.

ROMEO : Hmangaihna chuan chaw hi 'nun nân a hmang ve hlei nêm. Min sawm dnh suh, Romeo kha ka ni tawh iova, a thlarau pawh ka tluk tawh lo. Chibai, ka liam ta'ng e.

BENA : I lungchhiatna tal chu min hrilh ve dawn lawm ni.

ROMEO : Lungchhiain lungchhe taka an lungchhiat-na an puan dawn chuan a va lungchhiatthlak dawn êml Damlo hnenah a thurochhiah tur te, a phum dan leh a ruang vui dân kawngte sawi ta ilh, thil duhawm a ni thei lo. Mahse ka hrilh na'ng che Rosalini kha ka hmangaih a ni.

BENA: Rosalini hmangaih chu thil lungchhiat-thlakah i hmang anga maw?

ROMEO: Chutiang kawng zawng a ni lo. Ka ni sawi chu a hmelṭha si, a intingêngin a induh si, biak tlawn leh rim a ngai thei si lo. Sum leh-pai a ngai sang bawk hek lo. Hmangaihna ban phak bakah a ṭhu a, min chhiatkhum duh chauh ni bian ka hria a: hmangaihna chabi vawngtu ni chung hian a hmêl ṭhatna rochungtu nei lo hian a boral ang tih a hlauhawm zawk a ni.

BENA: Chutiang hrep zuia phar phar vel ai chuan a aiawhtu duhawm zâwk pawh kan zawng mai tur a ni zâwk. Verona ramah hian Rosalini chauh nula an awm lo tih hre rual zet zawng i nih tawh hi!

ROMEO: Ka ṭhian, mahni chunga a tlak ve zet loh hi chuan thil hi hriatthiam a har rêng a ni. Dum leh var pawh intehkhinna mai a ni a, hmêlṭha pawh hmêl chhe zâra hmelṭha a ni a; Rosalini pawh nula dang nena tehkhina hmelṭha a ni a; khawvel hmun tin fangin nula ze tin pawh rim mah ila, ka Rosalini hi tehkhângah ka la hman fo dâwn si a. Chu i rawtna aia ka thinlung damdawi tur ṭha zâwk i hriat chhuah hma loh chu chibai, mangṭha (a ti a, a kal san ta, Benvolio chuan a ûm zui zêl a,

3. ROMEO & JULIET

1. Thu har hrilhfiahna:

duai: hmingchhia, tlânchhia, tla hniam, zâm
che: tha thawh, bei, sual
ṭuanfum: chemuang, a hun taka thil ti hlei thei lo, tlai deuh ziah
runthlak: thinlung khawih ngaipawimawh, tithinur
tâifê: Mizo zu sawrna
vaupung: inhrosakna, intihlauhawm.

kareh tlawm p wng tawng mai mai, thinlung leh rilru tik sawi chhuak duh si lo

punlun ti s sang, tipung, belhchh h

la-lawk a tha lam zawng ni lo, a chhe lam zawnga thu ngai lui

Hruaitu mitdel . hmu lo inga awm Hmangaihna hi a tha zawnga hman a ti a êm êm, a ni lo zawnga hman chuan thil tha lo tak. Thil hriatthiam harsa tak a ni A hming a that ang hian a takin a lang chhuak lo thei lo thin Mahse ka hrilh na ng che Ka hrin tl o tho vang che.

Ith tir

1 Romeo & Juliet thawnthu ziakun hi a nim

A thawnthu zak d ing in h a t ipang s s teh u.

2 Abi th ima leh S , n Kna an di a n ng h n chiam lo zawka i hriat I ngvangin nge a n am lo ?

3 Romeo an hmangaihna th a a s s hi a wi tum tak han sawi chhuak teh

4 Bena'n Romeo a hi h I langchhiatir a ti c n min hi lh ve dawn lawm ni' ti a zawhna Romeo a chh n d n kha sawi teh

5 Romeo & Juliet thawnthu tuna m n h, a thawnth pum pui a tlangpuia sawi ta a ni n chum l n wi teh u le

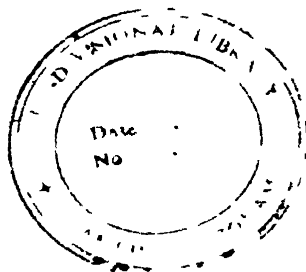
6. Hrilhfiah rawh

(a) Kareh tlawm leh a at thu hi zawng ka unhnam hi p a ngaithei ve lo ve

(b) He hmangaihna hi feidawnna mngaihtlawmna ch , o

(c) Lungchhiatin d awn em

(d) hmangaihna chabi vawngtu hl uhawm a ni

4. MAHNI HNUK CHHAT

—P R.

Mi dangte nunna laksak ai pawhin mahni intihlum hi sual nasa zawkah kan ngai ţheuh âwm e. America rama Doctor thiam rual kal khawm chuan beng sika an ngaihtuah a, an chhui fê hnuah, MEI ZUK HI ZAWI ZAWIA MAHNI HNUK CHHAHNA A NI zu ti meuh va.

Khawvel hnam hrang hrangte hian mei kan zu deuh ţheuh mai a. A mawl deuhvin kan zu mawl deuh va, a fing deuhvin an zu sang deuh thung a. Mei zuk nachang hi chu ţan hre ţheuh ri awmin a lang. Mizo pawh hi meizu nasa pawl kan ni awm e. A hmei a pain kan zu a, naupang kum tling lo l'erţin kan zu a, hei hi chu thil pawi a tling a ni. Mei zuk ţhat lohzia hi hre chiang ngat ila chuan bansan duh lo fa kan tamin a rinawm loh.

America Doctor thiam rualte chuan mei zuk ţhat lohzia an chhuina chu phek 30,000 zet a tling a. A sei êm e tih thuah a pawimawh zual an han sawr zom pawhin phek 1.200 zu la tling fo va. Chung zawng zawng tlawhchhan chuan Health, Education & Welfare Secretary Joph Califono-a chuan, "Tunah chuan Mei zuk hi zawi zawia mahni hnuk chhahna a ni tih chu rinhlelh rual a ni ta lo ve," a ti ta hial a ni

Mei zuk hi ngaihnêp a nih theih nan America Sorkar chuan ţan a la nâsa hle a. Thiawhnaah pawh mei zu mi leh zu lo mite ţhuţna a hranin an siam a. Sikret-ah chhiah a m zawk lak a rawt a. Tin, mei zuk hian chuap cancer leh lungna a thlen thin a ni tihte an puang zar a. Hmeichhe kum 20 hnuai lam tan a hlauhawm zual bik a ni tih pawh an sawi uar hle a ni. J.Califono-a chuan, "Mei zuk hi kum 19-

40-a an lo rin thin dân ai khan nasa fein a hluah-awm a ni tih hmuh chhuah chian a ni ta," a ti hawk.

America ramah chuan tun hmain hmeichhiain mei an zu tam vak lo va, chuvângin hmeichhe tâna mei zûk a pawi bîkna hi hmuh chhuah a la ni lo va. Kum 1958 atanga hmeichhiain mei zuk an rawn chin uar ve tâk chinah, chuap cancer vinga thi hmeichhia, a let nga vel laiin an lo pung ta a. Chuvang chuan mei zûk hian Chuap cancer a thlen thei ngei a ni tih an lo hre chiang ta a ni. Dr. Julius B. Richmond-a phei chuan, 'Hetianga hmei-chhiain mei an zuk uar zel chuan kum 1980 chho vêlah chuan hnute cancer aiin Chuap cancer vanga hmeichhe boral an tam zâwk ang," a ti a ni. Tin, mei zûk sim leh hi mipa aiin hmeichhiain harsa an ti zawk tlat.

Hmeichhe tâna mei zuk that lohzia hi hriat chian a ţul hle mai. Raik lo tin phei chuan nau chhiat phah theih a ni; tin, thla kim lovin nau a hrin phah theih bawk a ni. Nuin nau a pai laia mei an zuk chuan nautê khan boruak tha (oxygen) a kham khawp a hmu ve thei lo va. Chuvangin a te bik ţhin Dr. Richmond-a phei chuan "Hmei-chhe ruak lo chuan an naupai laite hrisel se an tih phawt chuan mei an zu reng reng tur a ni lo," a ti thlâwt mai a ni.

A hnuaia mite hi Doctor thiam rualte report zinga pawi mawh zualte chu a ni:—

* Mei zu mite nunna chu zu lo mite nunna aiin nasa takin a derdep bik a ni. Nitina sikret bâwm hnih zu chin phei chu a derdep lehzual.
* Mei zu mi chuan lung nâ an vei sam bik.
* Thil siamna hmuna thawk mei zu mite tân chuap a cancer awl bik.

* A tlângpui thuah mei zu lo mi aiin mei zû mi an dam rei lo zawk.

Ram changkâng apiangah mei zûk ṭhat lohzia hi an hre chiang a ni. America-ah chuan state 30 laiin 1975 atang khan heng vântlâng hmun Theatre Hall te, Restaurant-te leh infiamna hmun hrang chhungah rêng rêng mei zuk an khap tlat tawh a ni.

Mei zuk hi chin dawklak tawh chuan sim leh a har êm a, Chuvângin chîn loh hrâm atân a tha. Puar leh finnaah a kal si lo; zuk tur neih loh palhin a hrehawmzia sawiin a siak si lo; sum leh pai a hek bawk si, nun titawi u a lo ni bawk vêi nêi chin loh hrâm tur a ni. A ching tawh pawhin bânsan tum a tha.

4 MAHNI HNUK CHHAT

1 Engvangin nge mim mei an zuk? A tira mei zûk chaksan piang kan ni si lo,

2 Mei zûk that lohzia tawi fel takin ziak rawh

Mei zuk ang bawka thil chin tha lo dang heng- Sahdah hmuam Zu te, Tuibur hmuam, Kuhvakhawi ei leh Drugs (Damdawi ... lo) ei ṭhat lohzia hi ziak rawh

4 Hmeichhe tam mei zûk a pawi zual bîk a chhan sawi rawh

5 Mei zuk ching chuan mahni hnuk kan chhat a ni tih hi sawi fiah rawh.

6 ziak zawm tur

intihlum, thlawhnaah, hmeichhiain, lohzia, apiangah, hrehawmzia titaitu

5. INCHEINA

P.L. Liandinga

Kan incheina chu a chhia emaw a ṭha emaw a fai phawt tur a ni. Khawlaiah leh hmun ṭhenkhatah, 'Fai hi Pathian in teuhna ber a ni' tih târte kan hmu a. An dahna hmun chauh kha he thil hian a kawk lo. Fai hrim hrim hi a kawk a ni. Kawr man tam tak fai si lo ai chuan kawr man tlawm deuh fai veng vawng chu a zahawm zawk. Incheina atâna kan inbel a nih chuan min ti zahawm turin kan thawmhnaw chu a fun, a nêlawm tur a ni. Fai si lo va, thawmhnaw man tam inbel chin ngawt hi chu a lera inchei, inchei aiktluak lo a ni. Thenkhat (kan ti ta bik nla) chu mawza uih tak an bun a, sam bal ang chhep chhawpin an zuah a, kawr ughawng uk ang ṭhet ṭu twt nen, foreign kekawr leh kawrchung an inthawlh thawt a. rum tui an inhnawh a, an inkhuih pial a. an ket an sil fai a, an ê a nei lo ien veh ven mai ṭhin. Thlan rim leh mawza uih rim leh rimtui rim a inchawhpawl a rum rum thin. Kan inchein te hi a inhmeh tur a ni a, a inrem khawm vek tur a ni. A ṭhat lamah chuan a harsa pawh a ni thei, reihnan tawk leh ve gin kawr ṭha deuh leh kekawr chhe deuhte pawh kan hâk pawlh a ni thei, a fai lamah chuan kan taksate nen tenawm lo leh hâk tlâk tâwk chuan a inkhuangrual tur a ni. Kut hnathawk mi tan chuan hnathawhna 'mi nah chuan a harsa pawh a ni ang, mahse, a lutuk chin leh a âwm lo chin a awm ve leh a ni. Dahthusamnah chuan hnathawhna hmunah pawh a fai thei h Li hâk chhuah tur nei thei ni, kan danglam sawtin a rinawm Hei vang hi a ni ang, "Inbual leh inkhâwm chu inchhirawm lo tak a ni," an lo tih ṭhin ni.

Kan incheinate hi a inbel danah kan fimkhur hle tur a ni. Thawmhnaw inbêl dan dik lo lutuk chu a mualpho thlak mai ni lovin, kan mawlzia kan tar lang lek a ni. Kan inchei chhan hi kan hre reng tur a ni. Inchei ni ve si a, a inbel dan dik lova kan inbel chuan, "A mawi hle mai" tih aiin "A chu ti, a kha ti, chu chu ni se," tiin min kawk liam a. Inchei hma a ngaihawm rum rum ṭhin. Kan thawmhnaw eng hi nge chutih huna hak tur ni a, a eng hi nge eng nen hian nge hak tur ni a, eng hi nge chu mi hmuna hak tur? tihte kan ngaih tuah fo a ṭha. Khaw chhiat nia kawr pan tê te rawng da deuh deuh kan hak a, mitthi lu mennaa kawr var nena induang zurh si a, mo lawmnaa kawl dum kan hak leh tlat si chuan kan incheina mawl tih aiin mawl tih kan hlawh mai ang. Retheih hi sual a nih loh a vangin kan neih loh chuan a eng pawh ha ila a pawi lo. Mahse êk nei lo niawm fa hrana intituavawn si, nei lo ni si lo, thawmhnaw hak hun hre miah lo chu, mahni hming pawh ziak thiam si lo, inchei nâna kawlawm pai tlar ṭhut ang lek a ni. Engkim hian hun a nei a, engkim hian hmun a nei vek ṭhin. Kan in enna hi incheinaah engemaw chen chu a innghat a, in chhung khur leh rilru ngaih tuahna kan inhmuh pui phak vek loh avangin kan incheina hian mi kan hipin engemaw chenah mi kan hnar thin.

Inchei hun hi kan hriat reng a ṭha. Kan nih - phung leh kan dinhmun zui zelin kan inchei a dik ang A hun leh hun lo pawh thlu lovin kan neih patawp-in kan inchei ṭhin. Mi tam tak (ka'n ti leh pek-teh ang) chuan kalna apiangah zing thawh hlim-aṭanga zan mut thlengin incheina inbel kan tum a,-a fel hlel deuh. Kan nei a, kan hnathawhin a zir-a nih chuan sawi thu acheng lo. A nei leh a ṭhei-

te tih thik a, a nei lo leh a tlin lo pawhin inbel ve reng kan tum tlat hi chu a ṭha lo a ni.

Kan inchei hun atâna fel lo bera ka hriat chu hnathawhna hmun hi a ni. A bik takin hnatlaana hmunah inchei kan ching ṭhin. A neite'n thawmhnaw tha tak tak an inbel a, an thawhpui bawrh bawrh chu a dik lohna ka hre lem lo. Mawi loh hlauvin tam takin neih ṭha ṭha kan inbel a, a balh hlauvin hna kan thawk leh hlei thei lo ṭhin. Hnathawhna hmun ni na nâ nâ a, thawh ṭhat theih loh phahna tûr khawpa inchei chu mawina ain mâwlna a kâwk zâwk.

Incheina hman ṭlak ber leh pawimawh ber chu hawihhawmna a ni. Kan thawmhnaw chu hmel hriat loh leh khual khua min cheitu mai a ni. Kan thawmhnaw mawina phâk bâkah hian hawihhâwmna chuan mi a chei a, ṭhian thar siam nân a ṭhain., ṭhian hlui te tan a chuai thei lo a ni Incheina-man tam pui pui inbel a. hawihhâwmna inbel tel-si lo chu an ngei a na duh ting mai a, an incheina a lâktlâk loh leh lek phei chuan hmuhsit viau-mai te pawh an awl ṭhin. Mi dang nena han in hnaih chilh a, han inbelh chian chuan incheina kan thlir vawng vawng lêm lo, a chêtzia leh a awka chhuak kan chîk tawh zâwk ṭhin. Mi pakhat thusawi ka la hriat reng chu : "Ṭhiante u, kan thawmhnawte hi min tizahawmtu an ni lo va, kan nungchangte hi min tizahawmtu an ni zawk e," tih a ni, a dik hlê a ni. Kan zahawmna leh kan nih phung tak tak chu kan nungchangah a innghat ani. Mi chanchin kan sawi pawhin, "Thawmhnaw a nei nalh êm mai ka ngaina," ti lovin, "A hawihhawm a, a bengvâr a. a nungchang a ṭha a, a buia awm a nuam êm mai," kan ti zawk ṭhin. Hawihhawmnain inchei ila, a timawi turin thawmhnaw fai, a inbel dan dik takin a hun tak leh a hmun tak thlir thiamin i inbel ṭhin ang u.

1. Ziak zawm tur:
incheina, khawlaiah, inthawlh, inchawhpawlh, inhnawih, duh-sâmah, inbual, inkhâwm, inchhirawm, intituavawn, incheina, nihphung, hnathawhnain, hawihhâwmna, tizahawmtu, nungchaah, hawihhâwmnain.

Tih tur;

1. He zirlaia paragraph 2-na, 3-na, 4-na, leh 5-na hi a thu khaikhawmna tlar khat lek lekin ziak rawh.
2 Incheinaah fai a pawimawhzia sawi rawh.
3. Inchei dan mawi leh ṭha chu engnge ni?
4. Inchei hi a hmun leh hun hriat a ṭulzia sawi rawh.
5. Incheina ṭha ber chu eng nge ni? A ṭhat dan tawi fel te sawi rawh.
6. Tun laia Mizo nula leh tlangval incheina tlangpui sawi teh
7. Hnam dang inchei dan in hriat apiang sawiho ula, eng hi inchei dan nge ṭha in tih sawi teh u.
8. Mizo hmeichhiate hi tun ai hian inchei dan mawi leh zawk siam sak theih a ni ang em?
9. Mahni hnam inchei hi chhawm zel nge ṭha ang, a mawi ṭha apiang mi hnam inchei pawh ni se lak ve zel mai?
10. In sikul 'Uniform' chu ṭha tawk in ti em? A aia thaa dân a awm em, sawiho rawh u.

[illegible] DAN THA

Rom—13

[illegible] an chun a [illegible] rawh se. Pathian thu [illegible] tumah [illegible] roreltua awmte hi Pathian [illegible] tupawh roreltu [illegible] chu Pathian [illegible] a dodaltute chu [illegible] ang. Rore[illegible] an nilo vang [illegible] awm an ni. A nih [illegible] em? [illegible] thuawn [illegible] sek, [illegible] ken [illegible] tu [illegible] a ni si [illegible] Chhiavang [illegible] chhia leh [illegible] tun [illegible] chaw [illegible] Pa[illegible] hi [illegible] hre [illegible] hre [illegible] p[illegible]

[illegible] bi [illegible] chu [illegible] Tual [illegible] dang [illegible] aih [illegible] khai [illegible] khaw [illegible] zawh [illegible] a ni.

Tun lai thil awmzia in hriat avâng leh muhil thawh harh a hun tawh tak zet tih in hriat avangin, chu chu ka sawi a ni: tunah chuan kan rin tirh lai ai khan kan chhandamna chu hnai ta zawk si a. Zan hi a ral lek lek tawh a, khua a var dawn ta e: chuvangin thima thiltih chu paih ila, êng thuamin i inthuam ang u. Chhuna awm angin mawi takin i awm ang u, zu in buai leh zu ruia awm lovin, hur leh inngaih hmanga awm lovin, insual leh initsika awm lovin Lal Isua Krista chuan inthuam zawk ulang, in tisa chakna puitlin turin engmah insiam suh u.

6. NUN DAN THA

1. Ziak zawm tur

   roreltute, rawngbawltu, tisualtu, alawm, rawngbawltute, apiang, inhmangaih, mihringpui, hmangaihnain, inthuam, initsika

2. Thu har hrilhfiahna :

   khandaih—si lo: hman laia an indonaah chem sei, khandaih hi an hmanraw tha tak a ni, roreltu chuan mi hrem nan "Dan" a hmang thin a, chu chu hman atan a kawl a, a pawng paw vawn mai mai lo.

   inhmangaihna—ba suh u: theihnghilh theih loh mi huatna te thinurnate hi mi chungah kan nei reng tur a ni lo. Inhmangaih tawnna erawhchu englai pawhin kan inba tawn reng tur a ni,

   muhil—ka sawi a ni: Pathian ngaihsak lo va tâl mai mai a hun tawh lo tih in hriat avangin heng hi ka sawi a ni e

   zan hi—a vâr dawn ta e: Hun zawng zawng tawpna chatuan khua chu a vâr dawn ta. Hun thar sualin hna a thawh theih loh hun tur a thleng dawn ta e.

   thima thiltih: mi hriat loh va thil sual kan tih thin te (Sual thu hnuaia kan awm laia thil tha lo tak tak kan tih thin te)

êng thuamin: Chanchin ṭha êng, nungchang leh nun ṭha mawi taka inthuamin.

Tih tur ;

1. Roreltu hlau lova awm dan chu eng nge ni?
2. In zirlaiah hian khua-leh-tui ṭha nih dan a sawi chu han sawi chhawng ve teh
3. Hmangaihna hi 'Thu sawm pek' zawh famkimna a nih dan chu han sawi fiah teh.
4. "Tun lai thil awmzia" tih hi kan tun lai hunah hian eng anga hel tur nge ni ang?
5. Chhûna awm anga mawi taka awm dan chu sawi rawh
6. He i zirlaiin heng thil a sawite hi han hrilhfiah teh khandaih engmah ba suh u, muhil, zan, thima thil tih, êng thuam, tisa châkna

7. . DER

Darchhawn

Theikelki hi a thûr hle a, mahse amah ang tak. kelki tha ve tak chawmawlh a awm a, a suak a r Mizovin Theikêlki suak tiin kan vuah a, theirah n vea pumpa, hming dang nei ve awm a ni. A suak a rihna chhan chu, theikelki ni ve awm tak, mahse thûr si lo, tui si lo, hâng bawk si lo a lo nih takah chuan min bum niah kan ngai a; theikelki kha tehn fung atan hmangin mihringte'n kan phut leh beisei tlin zawh loh avangin, chu thu bum rem nan chuan "a suak" kan ti ta a ni. A leh lamah chuan Theikelki uik tak, an tum tling zo lo a nih hauh lo, A pianphung a hna leh a awm dan tur reng a le siam a nih a vang in a dem theih loh, hming thar pu thum, pêl tlak, hlawh pha a ni. Sekhupthûr suak pawh a awm "Kan Mizia" tih J. Malsawma'n a ziak khan. a t'p ran "...a suak vek kan ni" a ti a, mahse, "a der vek kan ni" tih a dik zawk mai thei. Nihna ang anga lan chhuah hi "a tak" kan ti ang a, nih lo a pui anga lanchhuahtir hi "a der" a ni. Lal inunghetin nlaa 'ltm ang der tiiam tihah pawh khan a tak thukruin, nlru hmin tum kawng dang dang dan a ....

M... a â der thin a, mi sual an tha der ... bawk. Mi rinawm lote hi an ir sawi ... der ... a, n idawizepte pawh hi ... uisen ... a lar der an tum fo. Nihna ... ang lan chhuahpui ... gam lo te hi a derin an rung thin a; chu chu n hnaihbawh kawng hrang hranga te. khawti ng nunah te, sakhaw lam thilahte ... hlei hmarsatna a siam thin.

Nula biang tai tak tak te, sam tha tak tak nei te, **heh ling tak tak te, hnute nei mawi ta** takte hi, an zing

tho hmuh ngat chuan, 'awmpui' emaw tih tur an tam. An rimte hi a der fo va, an ṭawng kate pawh chuti bawk. Mo atâna tha âwm tak, belhchian loh zawka tha an tam mai. A sa kahna tâwk aia hnaia hmuh loh zâwka ṭha hmêi hmaipu pawh khawpuiah hian an tam mai thei.

A derin rual kan kâwm a, kan inṭhenawm lo hlauh hi vânneihna ropui tak a ni. Fak hlawh duh in a derin tuemaw hmai chhanah kan fak chuam a. mi fak lêt si loh chuan ka ze dik a lang a, ka hmuh hm sak ber hnenah ka rêl tawh mai a ni.

Kan nihna dik lantir ngam lohna chu chaw eiah pawh a l.ng. Chaw kan ei laiin inlêng kan mamawh teh chiam lo fo. Kan thian duhte kan sâwm tum erawh chuan, a tui thei ang ber kan buatsaih a hnuah, "Engmah pawh an nei lo na a. a hming chauhin kan han ti a ni ." kan la ti talh a. A der vek a ni.

Mi tam tak chuan kan nihna te. kan phek r wk chin te, kan phu chin te, kan tlin tâwkte kan hria Kan nihna ang tawka mimin hmuh kan ngai ngam lo va, kan hriat lohte thup an duh a. kan fel lo va, kan dinhmun humhalh zo ... kan nei a. Chutiang tak chuan mite'n min hmu se kan duh sî lo. Inchhanhim nân a derin kan inla lian a. kan intihuphurhawm a, pawh mai mai ngam loh tûrin kan inhung phui a. kan inhrosa mek. Intimilianin. intifingin, intihriain, kan intimualpho fo "Inti" hi a der a ni fo, a nihna lo tûra thil kan ṭum hian "inti" tih hi belh a ngai ṭhin.

Tlawm ngam ila, mahse inngaitlawm khar lo ila. huai ila, mahse intihuai hranpa lo ra. nelawm ila, mahse intinelawm chawp lo la. Thup awm a taudik chu dawtah a chang chuang lo va, dawt a taudikah a inlet chuang hek lo.

Kan hnam nun ... chhpui mek. Kan ...

kan dem, kan tlangvalte kan chhuang zo lo fo. Pawi sa sir lehlam awmin kan hria, mite pawhin hmu se kan duh. Kan nihna ang taka kan nunin kan insawisel a, kan inrel a, kan inhua. Chu ai chuan a derin nung mai ila, fakna riin min hual se kan duh. Mualphona pumpelh nan chuan a ṭha ve hle e. Mahse pianpui leh ziaa inrem a nih chuan si loh chuan a hnem hnâng chuang em ni?

Kan taksa a derin kan pho chhuak a, kan rilru a dera lentirin rual kan kawm a, kan thlarau nun thlengin a derin kan vak vel ṭhin. "Thil siam thar" kan nih loh hi kan thup a, Lal Isua kan la tawh loh pui kan hmuh dan a derin kan sawi a, thlarau lama kan rozia te, kan dâkzia te, kan khah lohzia te, thupin a derin kan phusa a. Khawvel nunna a dera kan inthuamte hi zawng a ngaidam theih mahna; thlarau lam thil thlenga kan la 'der' ta zel hi chu a pawi thui deuh a ni. Rinawm lohna a ni a, bumna a ni bawk. Kan dawizia tarlanna a ni a, hmangaihna tlanchhiatsan a nih avangin Pathian huat zawng tak a ni.

7. A DER

1. Ziak zawm tur: inlanchhuahtir, midawizepte, invaupumin,- inṭhenawm, inchhanhim, intimilian, ntinêlawm, intimualpho,- intiphurawm, intifingin, intihriain, insawisel, tlanchhiatsan,
2. Thu harsa deuhte:
chawmawlh: engmah sawi lo, thur lo thlum lo leh phak lo,
Pumpa: ve bawk si chu
suak : a tak ni lo, a ta ang ve si
lêm ang der: riru tak taka ti si lo, ti tak tak anga lan tum.
invaupum (pung): intihlauhawm. awkaa inhrosa.
'awmpui' : chhungkaw zinga mi ni chiah lo chhiahhlawh anga awmpui.
a sa kahna tawk: hla tawk deuh, ralkhat

hnamhalh: vawnghim, vawngtha, venghim.
pawisa sir leh lam: a lang lo lam a pang khing
hnemhnâng: ṭangkai, sawtsawhlawt' Pawimawh.

Tih tur :

1. "A der" leh "a suak" danglamna sawi rawh le.
2. A dera kan nun nasatzia sawi rawh.
3. Mahni nihna dik tak anga lan chhuah nge ṭha anga, nih loh-ang deuhva lan chhuah sawiho rawh u.
4. Thlarau lam thila "a der" a lan tum pawi thui dan sawi rawh.
5. Inngaitlawm kher lova"tlawm" ngam dan chu eng ang nge ni-ang le?
6. "A Der" ziaktuin kan nihna dik tak kan lan tir lohna a-sawi te chu engah te hian nge?

8. PASALṬHA NEUVA

—S. *Hrangluaia*

Lianphunga khua, Zawngṭah in zaruk khua zeta tlangvâl tlawmngai leh huaisen ber mai chanchin i han ngaithla teh ang. A pa, amah hringtu, ngaia duat êm êmtu leh lainat êm êmtu, a ram kalnaahte pawh a zui ber ṭhin Darzaliana aṭang reng hian ar-duai lo mai. A pa Darzaliana hi mihuaisen tak mai a ni a. A tlawmngaihzia leh a huaisenzia hre chiang leh bel chiang phâk tân phei chuan a fapa Neuva huaisenzia leh a tlawmngaihzia hi 'a mak teh chiam lo va. Tawngna maha, "Sial rangin sial râng a hring, sakawlin sakawl a hring," tih a ni a. A pa Darzaliana luhlul leh huaisenzia chu Taivang buahte leh Sitsen bu-ahte mawng hlimin a ṭhu mai thin a "An kâ rêng a zim a, duh leh an ha mah a kham loh chuan an duh tâwkin mi seh ang hmiang," a ti a, vaibel a zu a, a pak mawlh mawlh ṭhin a ni.

Neuva chu kum 1860 vêla piang niin a lang. Lianphunga leh a upate chuan Darzaliana'n fapa a lan nei ta chu huaisen kawngah leh tlawmngaih kawngahte a pa chu chhûn ngeia a rin avangin an lawm a, an Zawngṭah khawpui in 600 khua zet chu an duai leh dawn bik lo tih an hriat chuan an lâwm leh zual a. Tichuan Neuva chu a naupan lai aṭang rêngin a luhlulin a huaisen hle ṭhin a, a rualpuite tumahin an ngam ngai rêng rêng lo A ṭhiante nêna an insual chang pawhin meilinga indeh an ching a, an deh ve chang pawh hian a nuai tla ve ngai reng lo. A têt tê lai aṭangin ṭhiante aia chungnun tum rêng rêng hi a ni a, englai pawhin thih hi a ngam reng mai a ni.

Neuva chu a lo tlangvâl a Zawngtah khawpui in 600 khua zetah chuan Zawlbûk panga lai a awm a; mualveng zawlbukah ngawt pawh tlangvâl, nupui la nei lo za zet an i awm thin a. Chung tlangvâlho zawng zawng zingah chuan huai an ber leh thawmngai ber nih a tum tlat a An khuate chuan an chhuang êm êm a. Thlan lain nikhua leh mi zawn ni, huaite hi an a hnung zui zo an awm mang lo hial thin a ni. Neuva chuan, "Sai hmuai ate hi chuan tlân loh theih a ni lo va, Savawm hmaah lel. Sakei hmaahte hi chuan tlân ka tum lo rêng rêng a ni" a ti thin a. Savawm pawh pathum lai chu a kap hman a ni.

Zan khat chu thla hi a eng no nghalh mai a, naupang pawnlote pawh chu an chiap chei-chui a, Neuva leh a thianteho pawh chuan Upa inah sai ram chhuah thu an ieng a, pa an ti ti mam mam mai a. An upa chuan an io rai leh lam panga sai ngek vung vung a hai tih a hai sawi chhuak ta nghal bawk a. Zanrian ei kham hnuhnu a ni a, ar lah chu a khuang non non a ni a, an upa chuan "Chu, ngaithla ula, ar tan a khuang e, hetih hnna ar a khuan chuan a tia hle thin a sin," a han ti leh ngaal a. Vaibel in zu a, an khupah puan an suih far mai a; an phur tlang hle mai a. Chuta tang reng chuan Neuva chu a awm hle hle thei ta lo va; tichuan leng hawn ar chu a lo khuang ta thliai thliai a, an tin ve ta nghal a.

A tukah chuan an bawisei ang ngeiin khua pawh a tha kher mai a. Sai ram chhuak tur chuan an kal ta a. Sai ram chu an va thleng a, thing ler atang chuan an han thlir vel a, an piah lawk kawrte hnâr zawla changêl chu saiin a thliak tih an hre ta thuai a, an chhuk thuai thuai a, an puan ven

an sawi chhing a, sai lam pan chuan an kal phei ta ṭham ṭham a. Thomitchhaihte pawh chu a huat-thlala ṭan ta nghal mai a. Tichuan Sai padawp fing tak mai, a rual zingah pawh telve duh lova amaha tla hrang hi a lo ni a. An thâwm a hriat veleh chuan a tlan ta thuai mai a, a hnu an chhui ta ngat ngat mai a. A fin em a vangin hmuh phakah pawh chuan a awm duh ta hlek lo mai a, nakinah phei chuan an Sai padâwp ûm chuan chungûte hi a rap keh ta pheng phung mai a. An upa chuan, "Khai le, kan ṭum a ṭha dawn hlek lo mai a! kan sai ûm hian chungûte a rap keh ta phung mai si a, hawh u, i kir san mai ang u," a ti ta a. Neuva erawh chuan pawi a ti chuang rêng rêng lo mai a, a chhui lui zêl a. Tui zingah hian an va innang-ching ta thut mai a. Sai padâwp kawlhfê mai chuan tui a pal per sung sung mai a, chu mi a tui pal per chuan Neuva chu a hliah a, a him thei hram a. Kan a ban tum leh, a silai chu mizo silai ti mai ila 'Awlan" chi hi a nih avangin a hlo tawh bawk si a. Pa ṭhenkhat zawng ni sela an kap mai ang a, Neuva erawh zawngin a chaldarah tak kah a han tum avangin a kap ta lo va. Chutia a hriam-hrei ber hman tlak a nih tak si loh avang chuan a ṭhiante chu a ûm ve leh ta zawk a,

Zan khat chu an khuaa mi Bawihlala chuan a sepui ki ṭha leh zai dam, zan tina a kawtkaia lo haw ṭhin chu a lo hawng hlek lo mai tih zawlbûk tlangval zingah chuan a rawn sawi a. Chutia a rawn sawi tak azârah chuan tlangval ṭhenkhat feh hawng tlai deuhte chuan an feh hawngin sakei sumruk hnu, ruah pawhin a ṭham hlek loh an hmuh thu an sawi ve ta bawk a. Neuva chuan thusawitute chu an nit la lo lêk hian a en ran a, a mirum a ngaihtuah tlat a.

A tukah chuan Bawihlala sial chu Neuva ho chuan an zawng ta a, ralkhat hla fê aṭang chuan seiê râng nalh fê mai, a pui hmu zo lo, la beidawng si lo, aw chhang ṭiak tawha bû bû an han hmu ta a. Bawihlala chuan a sial no ngei a ni tia a han sawi hnu chuan sakeiin a pui a seh sak a nih an ring ta nghal a. Chu sete bû na lam pan chuan an kal ta a. Rei an kal hman lo tih chuan Bawihlala chuan a sepui ngei mai chu mawng pangkhing hêk ho mai hian a han hmu ta a. A kâte chu a lo ṭitêk hman tawh a. Chu sakei sum ruk lai mai tur chuan, 'Ka la duh lai a ni a, ka la ei leh dawn a ni' tih chhinchhiahna nân hnahthel hian a hai khuh luk mai bawk a.

Tichuan an han inau khawm a, chawfak her vel hi a ni tawh a, Kar an siam ta a. Lo sul haw hun tlai ang reih rawiha tlangval feh hawng, an nula duh tak mai chhawma nui ham ham pawh chuan, naupang ṭawngkama, "Neuva hovin kar an siam e," tih thawm an hriat chuan an nula chhawm ke chawn te chu novin var teh mah sela, an dawn chang tawhin an thlahlel tawh bawk hek lo va. An lehpela chak takin an kal a, chaw an ei thuai thuai a, kar per ringawt mai chu an ngaithla ta zawk a. Zanah chuan chhum a zinga ruahte a sûr deuh cherh cherh a. Sapui tân chuan dai vel chu a ralmuan thlak hle mai a. Thenkhatte chuan Neuva hovin kar an siam tih hre ve hek lo, nula bulah vaibel an zu a, an nilêng hnathawhte chu tuitlak tum fahran hian an sawi hauh hauh mai a. Kar chu a lo per ta ngei mai a, tlangvâlhote leh pa tam tak mai chu an liam fai ta puk mai a. Neuva chuan kar tual chu a thleng hmasa ber a. Kar chuan sakei chu a lo

kap hliam a, a thite chu a thing per ngiai nguai mai a. Upalio chuan, "Tuna kan sa hliam hi kan bawhzui mai chuan kan inhliam palh ang e, i haw-san mai ang u." tiin tlangvalho chu an dang a Mahse Neuva leh a thiantebo chuan an chhui lu ta tlat mai a. Neuva chuan a chhui fal a, upui. lah chuan han hawnsan mai mi niin an hre tawh bik si lo va. An pialh ruamah chuan sakei sum i ak zet, na tuar engmah dawn nei tawh lo tih hriat reng mai chu a rum ngul ngul mai a. Chutih lai a lai chuan Neuva te meicher lah chu ruihin a nimit o ch ta nghâl a.

Mahse hnung lamah chuan mipuiho chu meicher nen an lo thawk a, mipui meichher a lo lan ve a chuan Neuva chuan sakei lam chu a bawh phei ta mai a, sakei chuan a tukkhumah hi n a lo seh a, a tukkhum thlung a seh chat a, a ring chu a dawm ding a, a thiante chuan an chelh a, zawn an tum leh a duh bawk si lo va, an kai ta rirgawt mai a In an thlen dawn chuan a chhûngte chuan lungchhe tak maiin puan thûlkhung nên an lo hmuak a, an lo tah hawm hawm mai a. Ani, Pasaltha Neuva erawh chuan, ".Tap suh u. a na lo ve ka thi lo tawp ang, (an sakei hliam mawlh chu hre rengin a ni ang chu) naktuka sakei hliam ûmnaah erawh chuan ka tel ve thei dâwn ta lo a nih hi" a ti a. In an han thlen chuan vaibel a zu a, nâ tiawm lo takin a nâ chu a tuar a. A tukah chuan a dailêng tur hi an han dawm dawn a "Kaih ka ngâi lovang, ka kal thei e," a ti zêl a. Mahse mahni a han kal thei ziazâng ni tawh hek lo, a awte pawh chu a thâm chhâlh tawh mai a. A nâ chu chhel takin a tuar a, zauriah chaw chhum huanin a thi ta a. A thih ni chuan zawngtah khawpui 600 khua zet mai chu a ren thuap mai a, chu a ngui nghuài mai bawk a ni.

Ni tla tûrte pawh chu "Pasalṭha Neuva, tûnah zet chuan i tlawmngaihna leh i huaisen lutuk na chuan i boralna a thlen ta a nih hi. I thawh rah a ni tih ka theihnghilh lawng e. I nupui leh i fa, i thihsan tâkte chu malsawmin awm sela, i hniak hnung pawh rawn zui nghâl rawh se, chibai," ti ni ve âwm tak hian a tla pil ta ruai ruai a. Khua chu a ngui nghuai mai a, a sûn lo fa lah awm hek suh. Ran tak ngialte pawh chuan an ui ngang a ni ang chu, an bawk a, an hawi hrek hrek peih chauh va. Tichuan a khawvla fa pakhat leh a nupui leh a fapa pakhat chu a boralsan ta a ni A thih hian tlangval tualai tak kum 35 mi chauh a ni

8. PASALṬHA NEUVA

1. Ziak zawm tur : Kalnaahte, tlawmngaihzia, huaisenzia, luhlul in, rualpuite, Thomitchhaih, innangching, tlangval lhote, boralsan
2. Thu har leuhte:
 duai lo : tlawm lo. (huaisen, chhuanawm)
 ṭawngna maha : hetianga an lo sawi ṭhin ang hian
 tuitlak lum : tlaktlum tum.
 thim chhaih : aw chhuak tha thei lo, thâm ai
 khawlai fa : nupui tak nei lo nena an fa, sawn.
 lenghawn âr : zanlai th hmin âr khuang hnuhnung
 padâwp :
 innangching : inûmphak.
 "Awlan" hman lai Mizo silai "Holland" siam.
 hlo: silai hlo tuiin a tihzawp hi a aih thei lova a "hlo" an ti ṭhin
 kar : sakei thang, silai emaw fei emaw a m ṭhin.
 Puan thulkhung : puah dah ṭhat.
 hniakhnang : tih dan, tih ang.

Tih tur :

1. Neuva chanchina a pa hming, a chenna khaw hming, an lal hming leh a pian hun lai te chhinchhiah rawh.
2. Hman laiin Mizovin sai kah an chakna chhan ni awm apiang

chu sawi teh

3. He i zirlaia ramchhuak turte tan "ţum ţhat" tur leh ţha loh tur an hriat theihnate chu sawi rawh.
4. Sakei kar a lemin siam teh u.
5. Neuva huaisen dan hi ţha i ti nge ti lo sawi rawh. I tih chhan sawi bawk ang che.
6. Mi tuar chhel leh chhel lo kar hlat dan, mi dang chanchin aţangtein sawi tur hria apiangin sawi teh u.

—Zawngţah khua hi, tunlai Aizawl aţanga chhim lam km. 30 vel, Maubuang leh sumsuih khaw inkar vel laia awm a ni. Vailen II hun laia lal hmingthang tak, vai lo len chhan ber Lianphunga khua a ni.

9. FAM TA LO CHU

—James Dokhuma

Thangphunga leh Rohrênga chu inkawmchhak-kawmthlang an ni ṭhin a. Hun rei fe an inṭhenawm hnuin, a kawmchhak zawk Rohrênga chu a pêm ta a An inṭhenawm lai chuan an inkawmngeihin ‚kawm-chhakpa' Kawmthlangpa' tia inko mai ṭhin leh a chhûn a zâna inlen tawn reng reng an ni a. Rohrênga pêm hnu kum sawm laiah chuan, a kawmthlang pa Thangphunga chu Rohrêngate khuaah chu in a va zin a. Khawlaia nula tuichawi hnenah chuan

Thangphunga: Chêmte khawi-i hi nge Rohrenga in?

Nula: Tu Rohrênga maw? Sakhi âwk-thei Rohrênga zawk nge i tih pem Rohrenga?

Thangphunga: (A han ngaihtuah leh hlek a, a kawm-chhakpa chuan sakhi a awh thei a hriat loh-avang leh pem thar zawk a nia a rin avangin....) pêm Rohrênga a han ti ngawt a).

Nula: Thlerpuiah hian chho zel la, dinglamah pûm a lo ‚awm ang a. pûm chhakah chuan peng a lo awm ang a. Chu miah chuan phei la râp in a lo awm ang a, chuta tanga chhiar chuan in lina a ni ang.

Thangphunga : Chêmte, a nih aw, ka lawm e, ka bo bil tawh lo'ng e. (Thangphungan Rohrenga in a thlen chuan, Rohrênga chuan paikâwng a lo tah mek a, a kawmthlangpa Thangphunga a han hmu phut mai chu........)

Aw! Kawmthlangpa lah ni reng mai ka ti ! Engti tiha hêng lam lam rawn thleng ta che nge i nih? Khawnge chibai i han inbûk hial teh ang.

Pawi hai a awm ta chu a ni lo va maw?

Thangphunga : Zengmah pawi dang awm lo ve. Kan inhmuh lohna khua a lo rei ta a, chu-achhapah khawsakna sûl a lam a tamin vah harh pahin ka lo zin khawthawng mai mai a nia. Le, zia ve tâk lêmah si chuan, phurhhlan ilo leh vawktê te pawh kan lam pab a ni zêl ang chu ka ti. Kawmchhakpâ, hei in chhûngkua chu in ṭhat lai a nia maw?

Rohrenga : Tawng thu chhe lo, tun lai chu kan pang dam ve lai tak a ni. Tlem laikhan kan nu a thei lo deuh reng a. Mahse tunah zawng ani pawh a thei ve leh ta. Lam hnai vawk chaw a va la ve ta a nih kha. Nangni lam zawk, in chhungkua in theih tlân lai a ni em?

Thangphunga : Keini pawh ṭawng khawlo ni suh se, kan kum ṭhat kum tak a ni ve. Hritlang hnap tui fahran phei hi zawng mihring kan nih chhung in sawi thu chêng lo. Khum beta kan tluk loh phawt hi chuan ding chung na ngang hi a ni a, a zia a awm. Nikum zet erawh kha chu, kan chhiat chhuah kum a chhuak a, nâ leh nâ hlin kan inkahpup chaw zut mai a. Khua a vâr lovin, kan kum lo teh asin.

Rohrenga : A nih tak chu maw le! A nih tûn ei laiah hian, hâwp in thar em? In khawtlâng eng nge in an?

Thangphunga : Khawi lam riang vaiah, Sawi leh sawi hnu, a vah laiin "kan thiam puipa rulin chuk' tih ang maiin, kan tlangvâl a inherh phawt a. Nikum khua lah kha khati kha a ni a. Ruahtui tlâk hma kum tak mai a lo ni nên, ani hluiah lo kan hal hman ta si lo. Nî tharah mah chuan ni thum lek sâ-ah kan rawh ve ta

ringawt mai a. Sanghar ar rawh ang lekin, a vate fûk chu sawi loh, a chung pawh a hawl fai zo hek lo. Kan khawh chhuak zo ta lo va. Buh chi thlak loh kum tak mai lo ni nên, ţin thum chauh an phum thei a. Thlawh hnuah kan monuin nau no a han pawm zui ta a. Kan nula thlawhhma kan lak kêp e kan tih lah chu tum loh takin kan hraih lo thei ta si lo nên. An ţul lutuk hlo thlovin an riak a, ram riah an ngeih lo chu sikserhin a han pumthluk zui ta bawk si a. A! ni kum zet chu, "Chhe chhunga' kan ni ringawt mai.

Kan chhûngte hlawm lah kan tihah narawh. A khata khata inpuih zawh zai sên ni hek lo le, pawhchhiat dawn lam hnaiah kaichhan kan la ta ringawt mai. Engemaw ti ti chuan kan dah ve thei ta ţawk a. A chu chu thu dang, buh chî ţha lo kumthu bawhin a dum zuin zul mai a. A hmin han ţha zia ni hek lo, a arngeng nên a sisawp a sisawpin kan beng riam ta mai mai a. A ram haw zawngin phur diat phur sawmngin emaw tur chu an hlawhchhampui ta a nih ..na. Nangni zawk hi ei in nei em?

Rohrênga : Eng ang bik suh e. Thlawhhma lak uar lo khua kan nih a hnu hmanah, kan ram ţhenin zir hek lo. Ram hi kan ei da ta reng reng bawk nen. Thlawhbaw ţul no kan khâwng a. Ramchang leh tlema upa deuh chu ni se, a eng a pawh ni tur. Kan ram bawh enin han intodelhzia kan ni lo ve. Keini tak hi chu a ziaawm pawl kan ni mai ang, chu, buh thar manna khawp zawng kan thar ve e, A khawtlang thuan chuan, han intheisem ta diah ila, hlothlawh chhung ei pawh kan thar lo vang,

Thangphunga :A nih leh in unaute kha, in mualvawrna hrangin an awm ve hlawm tawh chêk anga maw? Tunah hian engti khawsa nge in nih?

Rohrênga : Awm ve tawh e. Mahse kan upa ber kha chu khiti lai 'Bahzar veng'-ah khian 'ka indang ve e' a ti a. An chhangchhiat berh lai takin a nupui fanaute a thihsan hlauh mai a. A fate an la tê si a, an nuho chuan an khawsa ve naw naw a. A nupui chuan a fate chu a ṭuipui dawn ni maw ka ti a, kan theih ang tâwk tawkin kan peizawn tlang a. A nupui chu hmeichhe hna zai mi tak mai a lo ni hlauh va. A fatê ber pawh tunah chuan a fehsan theih ve tawh a, a upa ber chu tûnah chuan se en rual zet a ni ve tawh e.

Tin, kha kan pêm laia kan upa ber dawttu, thing ṭang kuai rual vêl a nih laia pem kan nih kha. Ani kha chuan pasal a han nei ve a, Mahse an inhamtawng lo a ni ber ang chu, sum chhuah a ngên fo mai a, kan chhuahsak ta nge nge a. Thisen pal hman lovin an inṭhen hlauh va. Kum khat emaw kan han kawl leh a, rei a lên leh hmain rawn duh der ve tawk an lo awm a, kan kaltir ve leh ta mai. Tunah chuan fa pawh an nei ve leh tawh.

Tin, chu mi nau leh chu, kha lal pitarin ka pa sakei kah chawia a sak Kâphranga kha a ni a. Kumin ṭhal khan nupui kan lamsak ve a, fa an la nei rih lo va, an nupain an feh ve leh ta a nih kha. Chu mi nau leh chu nula kan la kawl a. Ani pawh remchanga kal mai thei chu a ni tawh. Mahse zu duh mauh rih lo va. Kan phu loh tak tak pawh inlêng a hmu asin maw le. Mahse zu duh rih hauh

lo va! Chuti tê mai chu kan khawsa chu a ni a. Mahse ka sawi tawh ang khan kan tute pa ho loh kan hnênah an chêng chawt hlawm a. Annin min tichhangchhe deuh e tih lo-ah chuan keini chhûng khawsa ngawt chu kan hulhar tawh khawp. Nangni zâwk kha in naute kha an invawm darh ve tawh hlawm ang maw?

Thangphunga : Tûnah chuan keini pawh êr vuak pherh ang kan ni ta! Kha, kan upa ber kha chu in awm laia vai lem ching kha a ni a. A nupui fanaute nen an awmna lamah an khawsa a. Túrah chuan bel thum a kai ve ta a. Fa pathum a nei a, an awmna hmun pawh khawi nge maw a tih kha le, an vai khaw ram hming hi ka hre reng ve thei thin lo. Kha mi pau kha nupui neiin in hrang a chang ve a. Kha kan kawt hmai Kûngbawnga in hmunah khan an awm a. Chu mi nau leh chu, in tlangval Kaphranga nêna inrual chiah an nih kha. Chu mi chu a nia nikuma kan hralh e ka tih kha. Kan remtih chiah hmain, an lo lak tawh ve tawh si a, han remti lo ngawt dawn ila, a chan chhe zâwk tûr kan ni dâwn si a, kan kaltir ve ta mai. Mi dang chu kan la awmpui hlawm a. Fanu kan nei a, fa pakhat an nei a. Kan tê ber chuan ram a la tang lo deuh.

Rohrênga : A nih tak chu. Zu thawkawm khawp che u a! Keini zawng kan tûte pa nei lo man min tichhangchhe em alawm maw le.

Thangphunga : A ni ve bâwk ang chu, pi leh pu neih manah, an lo fahrah tak si-ah chuan in mawh chu ni ve miau si hek le.

Rohrénga : A nih leh sialte kha in la vulh tluangtlam ta zêl em?

Thangphunga : A hming chaubvin kan la vulh.

Tûnah tak hi chuan a pui no hruai lai leh a lâ kan nei a. Tin, a pa, 'khuang kân rual' tih ang hi kan nei bawk a. A dang chu kan țiriral zo tawh. Upa in ranpui leh rartê vulh kawp chu a hmuingil lo zâwk a awm duh e, an tih chu ka lamrêl khawp mai. Ko kâr a tâwk fo mai a, a châng leh sapui kutah a thi bawk si nên. Chuvang chuanin, tlem laia kan upa ber vailem chang chu a nupui fanaute nen an lo chuang chhuak a. Inhmuh a khâtin chhûngkaw kima inhmuh manah kan sechal chu kan talh a. Ram dala ring rawlh leh zan khat thila sa rêp chang thei mai.ngang hi an ni a, kan ui phal ta lo mai.

Tin, a pui pakhat chu kan ei nei lovin kumin vahsân lâk tirh khân țâm bârah kan dek ral bawk a. Ngawi teh, kawmchhakpa, ranpui vulh pawh an khap dawn emaw ni, kan la tihral zawh vek mai âwm hi maw.

Rohrênga : Chuti ni se, a nih kumin lam te kha khawi lai ram kha nge in neih hlawm le?

Thangphunga : Keini tak chuan, kha i lo bria ang a, lal pitar thih kuma kan kan thirdeng lo hlui kha a pumin kan hlawm a. Kha mi bakah khan ram lam kawr kha k pin a lu lamah therhlo hmun atân ngawpui khawng zet tawh kha tlem ka tuk beln a. A mawng lamah chuan kawr zingzum sû-in, buh hâk mual kha tlem ka hlep tel a. In lamah erawh chuan thirdeng lo ri hlui zelah hlai chhovin âr lei han suin ka invalh a.

Kumin zawng khuain a zir a, kan hal fuh deuh bawk a; tunah le buh mitmei a la lang chiah rih lo va. Tuna a lan dan maiah chuan a khawtlang thuah pawh, zuvaten zah an ngaih

a, ruahtui lamin a zir bawk chuan khual kai lova khawtlang intodelh thei awm hmel zawngin kan lang e. Mahse buh hi zawng ṭeng a hun hma loh hi zawngin tichhe thei apui a tam a. Khuain min rengdim thim teh phawt sela le.

Rohrenga : A nih khawtlang rorelh lamah i la inrawlh peih em?

Thangphunga : Peih loh theih pawh ni nghal lo chuan. Ka pha ngial chung pawhin min pem buh bel leh chawt si thin a. Zawnte upata upa, hotu han tâwn leh mi bieng nan be tur lahin mi an namseh zel bawk si nên. Ka pha zo ngang lo va, ka nan ni ve len ngawt ṭhin a Mahse, kawmchhakpa, tûn hma ang kha chuan ka phusa peih ta lo. Siali khawmawiah ka ṭang ve mai mai chauh ani. Upa thaṭhum lam kan lo ni ta a, tûnah chnan a serh thianah ka ti ve mai mai a ni. A thuhrimâh keini ang rual tân zawng rorêl thiam a harsa ta. Thangthar dân pawh kan pha ta love. Mi an awm loha leiah 'lal a bova hleihmualrâng a lai' tih a gin kan han ni ve leh ra vih thin a. Ka peihpui ta lo ve. (chutia an ti ti lai chuan Rohrênga nupui Thanghnuaii lepui kal chiu vawk chaw tûr phurin a lo hâwng a. An ṭhenawmpa Thangphunga a hmuh veleh ... .)

Thanghnuaii : Aw, aw aw! tu pa roh chu Dâwla pa zu ni roh reng a ! (a phur chu an pa'n a chawi thlâk sak a, a hnim chu tuiûm hna hmun hnaih bana sakhi kia bân pah chuan ... .) Khawnge, han inchibai teh ang. Engti zaiziaa hêng lam lama i hmêlte kan lo hmuh tâk khiah chu? In dam tlanga maw?

Thangphunga : In chibai tak e maw. Dam e, kan ṭhat ve lai tak a ni e. Thangdâwla nu pawh tûn

lai chu a nulat ve lai tak asin. Khachen lo inkawmchhak kawmthlang ve lêm si kha, inhmuhte pawh a châk awm leh tawh a. Chhuanlam siamin ka lo zin khawthawng e n'a, n ai tak tak a ni. Vawk chaw i va han dahtnawh ve , vawk vulh lai eng ang nge i neih?

Thanghnuaii : Sawi tlak ka vulh lo, a pui ka vulh a, Hman ni khân no a ṭheh a, pariat a lr ng a. Tûnah chuan chaw an la ban lo deuh. Chu bâk chu puahtu sumnga che che hi a ni leh nui. Dâwla nu zâwk, ani kha vawk a vulh thei a?

Thangphunga : Ani pawh, vawkpa a mal vulh a. tûnah chuan sûmruk tuallêng tih ngam zet hi a ni a. Ani rau rauvah a vulh len ve chhun a ni âwm e. Chu chu alâwm mawle, kan rona a rei tawh si a, hmeh hlum mai kan duh tawh a, thlâktu vawktê kan nei si lo. Kan khawtlângah lah chuan lei tur a awm si lo va, vawkte zawn chhuanlamin ka lo zin ve rawih a. I vawktê chu lâk hun tâwh se awlsam mai tur.

Thanghnuaii : Teh tak e. Mahse vawktê zawng a awm ang, khawlaiah ka hmuh diah diah hlawm kha.

Rohrênga : Thanghnuai, ar eng ang nge i neih? Hei kawm thlangpa lo zin chhuna ar pawh a hlawh lohvin kan zin ve hunah min talh duh nang le!

Thanghnuaii : Talh tuk e a, ani meuh meuh lo zin chu arpa chhiarkhuan nghal kan talh lohin.

Thangphunga : Ar kan hlawh zo ngûi ang maw? (chu tih lai tak chuan an tupa a lo lût a, archhiarkhuan thu an sawi a rawn hre hman a " Kapi, ar i talh dâwn chuan ka arpa kha chu talh hauh suh," a rawn ti a.)

Talh lah lo ve a! Mama, lo kal teh, hei hi maw

i tupa chu? A kimtlang ka hmuhin i tupa a ni tih ka hre mai. Nangmahni lam a phawk a nih hi, a nu lamte ka hre hlei law, a pel reng a hraw mai. A pa raupan lai hlauh kha zu nia!

(ZAN MUT A LO HUN A)

Rohrênga : (An nula hnenah) Sumhawih, i pa hi mutna han si mawh la che. Ani kal hah bawh zal pawh a duh ang e, puan kawpte kha han khawn khawm la, i puan tha'khurte kha.

Thangphunga : Chûng a ţui leving, khua a vawt lo, nanga zan khat emawte chu, a vawh deuh tak leh tap kan kual anga a ni mai.

(MUTHMUNAH CHHUAN AN TI TI ZUI ZEL A)

Rohrenga : Kawmthlangpa i lum ngut mauh ang maw?

Thangphunga : Lum teh meuh vang, mi ngaihtuah suh u. Ngawi teh, kawmchhakpa hmân lai han sawi hi chuan lung hlui hi a lêng ţhin e ti rawh. Kan khua chu i rawn ngai ve viau ţhin lo maw?

Rohrênga : E.. ngawi teh, ngawi teh, sawi thu a cheng lo le! Kan ram kumte phei kha chuan lo kir leh tak hi ka nuam a. Mahni pian leh mûrna hi zawng a ngaih tih a reh dawn lo ve. Ka nu leh pa lu lumna hmuna ka lu a lum lo tur mawlh hi asin ka ngaihngam loh chu ni. A mual leh tlang te, a kawr zai leh a mual put chen hian ka rilruin a chhui a chhui ţhin a, Sawmtlungêl leh bahra khar chenin a awmna rilruin a ia hmaih chuang mang si lo. Heng lai ram zawng rilruin a nel tak tak thei lo.

Thangphunga : A ni mawlh ang. Mi a laia mi ram

dai ngam mi kha i ni si a. Ka rilru chang pawh hian a ti lo, Thangdawla nu nena kan sawi chhuah nikhua chang pawh hian, kawmchhakpui chu le, a han pem ta poh chu a ni a, nuam a ti ngût ang emaw chu le. A lung zawng len cheng a awm ve phawt ang, kan ti fo thin che asin. Mahse hei, tunah zawng i lo cheng rei ve leh ta a, eng chen nge in awm ve leh tak chu le?

Rohrênga : A rei ve leh dawn tawh mai. Pang a dam hi zawngin kum khat hi chu rei mawlh tek lo. Tunah chuan kum sawm pakhat a ni tawh lawm maw ni chu le. A ni tawh ang, tun vahsânlâk hi a kum sawm pakhatna a nih chu. Kan inhmu lo rei ngar ngar hle maw? Kan inhmu tawh dawn lo hial emaw ka ti a. Mahse Pathian zarah 'Fam ta lo chu tawn leh ni awmna ngai' an lo tih angin, thi ta lo chu hei kan inhmu ve leh ta mai zawng a nih hi!

Thangphung : A ni e ti rawh, a dam hi han hauh phawt mai ila.

(AN NGAWI TA VANG VANG A, MUTHILH ZAI AN REL TA A)

9 FAMTA LO CHU

1. Thu harsa hrilhfiahna :

thlêrpui : Mizo khuaa khaw laili leh lun deuh ber, lal veng.
pûm : thir denna in, thir chherna in.
râp in : in chung thiltheka chih, dapa khuh,
bil : bik
pawi hai : thil pawi
zengmah : engmah
chu-a chhapah : chumi bakah chuan
sul-a-lama tih tur chi hrang hreng

phurhhlân : êm chi hrang hrang
ţawng thu chhe lo : kan ţawngin pawi sawi lo sela.
lam hnai : lo hnai zawk
sawi thu cheng lo : loh theih loh a ni a.
chhiat chhuah kum : kan vanneih loh kum
kan kum lo : kan kum ţhat loh kum
hâwp in thar em? : kham in thar em?
khawi lam riang vaihah : teuh na'ng le?
thiam puipa rulin cuuk : a thawk thei ber dam lo ta hlauh emaw, theih lohna nei ta hlauh.
ni hlui : khaw ţha, ni sa hmasa
vate fûk : thing ţang filawr
pumthlûk : bawksawp, engmah tithei lo va siam.
'chhe chunga' : chhung khat zing tumah thawk thei awm chuang lo·
narawh : em em bawk si a.
kaichhan la : mi sawm khawm
kum thû : buh natna chi khat
intheisem : inang veka insemin, inzat veka sem rualin
mualvawm hrang : in dang, ei rawng bawl hrang
ţulpui : pasal nei lova fate enkawl.
Peizâwn : intanpui tawn
se en rual : naupang fel tawh tak
thingţang kuai rual : hmeichhe naupang thing phur thei.
inhamtawng inmil, inrem
thisen pal : fa nei
êk vuak pherh ang : darhsarh vek, in dang darh vek.
in lem chang : sipaia ţang
fa-mo : fa nupui
tluangtlam : hmuingil
khuang kân rual : talh rual, a pa tuai
lâmrel : sawisel, chhuanlam
ko kâr tawk : ramhnuaia tlu hlum
sapui : sakei
ram daia ring rawlh : ram hnuaia tla mai mai
sarêp chang : thi
vahsan lâk : lo vah lai
therhlo hmun : anhnah hmun
mitmei : awm dan tur, a thar dan tur
rêng dim : zahngai, khawngaih, ngaihhnathiam
pêm buh bel : bel lui, mahni duh rêng ni lêm lo.

zawhte upata upa : ṭangkaina awm si lo va kum upa t ring. v
ta mseh : hnawm, bel.
siah klawmawi.h : a run dalin, a hming chauhvin
thaṭlum : chak lo, tarchak lo
a serh thian : a hming chauhvin
lal a bova hleimualrang : lal uh tur dang an awm hlaw. kei
vanga vuah mai mai
kimtlang ; a hmel lan dan
pel pianhmang : ruhrel
lu lumna hmun : phumna hmun
r mdai ngam mi : ramvah hrat, ramhnuai ngam

2. Ziak zawm tur

ii kawmngeihin, intodelhzia, hlawhchhampui, inhamtawng.
ci hangchhia, archhiar khuan, inkawmchhak-kawmthlang

Tih tur

1. Nangmah ngeiin a hnuaia thu hmang hian thu phuah rawh ṭawng thu chhe lo, inkahpupchaw, sanghar ar rawh ang, kaicl han la, intheisem, peizawn, hu'har, vai lem chang, thawkawm, tiriral, ṭâm dar, rêngdim, kimtlâng, vahsanlak
2. Rohrêngan-A nih tun ei laiah hian hâwp in thar em? in khawtlang eng nge in an? tia a zawh kha, Thangphunga chhanna kha nangma ṭawngkam angin tawi fel leh mawl ṭha takin han sawi chhawng teh
3. Thangphunga leh Rohrenga chu an inpemsan hnua an chhungkaw chanchin an sawi ve ve kha, tawi te ṭawngkam mawl tak in sawi chhawng rawh.
4. Heng thu awmzia hi sawi rawh
(i) Hritlang hnap tui fahran phei hi zawng mihring kan nih chhungin sawi thu cheng lo.
(ii) Ni tharah mah chuan ni thum lek sa-ah kan rawh ve ta nngawt mai
(iii) Buh chi tlak loh kum tak mai lo ni nen.
(iv) a arngeng nen a sisawpin kan beng liam ta mai mai a
(v) Thlawhbaw ṭul no kan khawng a.
(vi) Hmeichhe hna zai mi tak mai a lo ni hlauh va.
(vii) ṭam barah kan dek ral bawk a.
(viii) khuain min rengdim thiam teh phawt sela le.
(ix) Tlisen pal hman lovin an inṭhen hlauh va.

10. THU FING

—Selet Thanga

1. I thinrim laiin i thin tirimtu hnenah lehkha thawn ziak suh. A hnu lamah nangmah thiam loh chantirtuah a la chang mai dah ang e.
2. Mi tuemaw nen in inhnial thinrim palh hlauh chuan ngawih hmasak chuh la, kalsan a ṭul phei chuan kalsan daih la, thiamchang zawk i ni ang.
3. I thil awh deuh mai, i lei zawh si loh chu, a neitu i la kawl ṭhattirah ngai mai la, i eng a thawl ang.
4. I mamawh chauh lei turin in buatsaih la : miten an lei i hmuh vanga i duh chawp mai mai chu, lei ve tum kher suh.
5. I phu lohpui neih hram i tum chuan thil dik lo a tihtir palh ang che, fim khur hle rawh
6. Rilru muanna leh hlimna hi mihring ro hlu a ni a; thil sual i tih chuan i tih veleh chu chu i hloh nghal ang.
7. Pasal nei chuan a pasal nu leh pate chu, "Ka nu, ka pa," tiin a ko ngei tur a ni. A koh ngai loh chuan a ngaihawmna a hloh then tawh pang a ni.
8. Pasal nei tharin, "Ka nu, ka pa " tih a zah hle chuan, muangchanga ngaihtuah lawk lovin, a ṭul hmasa berah ko nghal thut mai se la; chuta chin chu ko leuh leuh tawh mai sela, a ngainat awm tial tial ang.
9. Nupui pasal nei chuan a nupui emaw, a pasal emaw, a len chuah dawnin a len chhuahna tur leh a chhan fel takin a hrilh ziah tur a ni. Tichuan nupa hlim an ni ang a, chhungkaw dik an phun thei ang.

10. Hnathawka khawtlai a nih phawt chuan, a nupui emaw, a pasal zawk emaw chaw ei sin nai tur a ni lo. A thawh rimna a ngaihsanpui zawk tur a ni. Nghah theih loh nih dawn tum chuan inthrik tir lâwk a ṭha.
11. 'Hman lai pawhin hetiang hi kan ti ngai lo' tih ngaiwt ṭan chi an chiong ṭhin mi chu miten an nuinzat ṭang a, amah pawh hmasawn thei mi a ni lo tih a entir nghal mai a ni.
12. Leilung hi mihring tana siam a ni a, ngun takin hmang la, enkawl la, i hlawhtling ang.
13. Thu sawi puat puat mi kiangah chuan i thu sawi tur fimkhur rawh. Mihring hi mahni maia awm tur chi erawh chu a ni lo.
14. A hmun leh hun rema thil tithiam leh sawi thiam mi hi mi fing an ni a; thiam lo erawh chu mi a an ni thung.
15. Mahni chak zawng apiang ei mi chu mi â a ni. A taksa tana ṭha tur an zel ei mi erawh chu mi fing a ni.
16. I fa artui pek uar suh; nakinah i kuta mi pawh a la chhuhsak mai ang che.
17. Mihring rilru hneh awlsam ber hun chu, khawhar lai a ni.

10. THU FING
Tih tur:

1. A chunga thu fing in zir khi engzat nge i sawi chhawn theih, han sawi teh
2. A chunga thu fing aṭang khian, heng kawhhmuhna hi i thlang chhuak teh

(a) Inren dan	(b) Ei insûm dan
(c) Hlim lohna bul	(d) Mi fing nih an
(e) Hlawhtlinna bul	(f) Hmasawn theih lohna thil

3 Thu fing pakhat nangma phuahchawpin siam han tum ve teh le.
4 Thu fing 5-na leh 16-na khi a awmzia han sawi fiah deuh teh.

11. SIKNI ENG

— Lalzuia Co'ney

Mipa naupangte chuan, "Lailen aw su su ..... bur aw su su ....," an tih lai chuan lailen nupi chu khawlai vur tlâk iarna hmunah chuan an su zak zak a. Tlaiah chuan, "Ka dawhna luah luah ...," tiin, hmeiche naupangte chu an vur dawhna luah ṭhalh hlauvin an tlan phe dawr dawr a. Kawmthlangpa pawh tuk dinga a sin duh ngai hleih loh, rak puan a rawn bat chhuak hlut a. Kut bawrte lah chuan kawr ipte leh zak lum lai an lo chuh ve rawk rawk a. Ni, thlasik a lo thleng ta atin a ni.

A ni tak a, nipui khawlum huam huam leh mut tichhuak churh churh, lal pawh zah zo lo va, tukkhuma ek lak ang maia kun ngawih ngawih lai leh, kaiza awrte pawh luite hnar ang mua a tui hluam hluam lai hun chuan rei tak min kiansan tawh a. Chu chang a ni nem, hman lai Mizo ral beih hautak ber nena khaikhin ṭhin, "Ruahpui leh Râl chu ka do ngngai" tia hrehawm ti em ema an do han ṭhak, Fur chhe hun, Solomona pawhin ning taka "Khaw cheng leh hmeiche ân hmang chu ang khat an nî," a lo tih ve hial bawk chuan min ṭinsan ta bawk a. Heng bakab Favang tang ṭam lai pawh thlasik hun lo thleng chuan a um bo zo ta.

Hêng hun hrehawm luahlân tûr hian ṭhlasik chu khêl lovin a lo thleng ta ngei a, a lo thlen thu dai bul thing duap deuh deuh Hriangzau te, Pang te, Farṭuahte a rawn thawt lawk hmasa a. Hetih hun laia pangpar par ṭhin Tlangsam (pholeng) te, Tlaizawng te, Nihawi, Nipui, a! Rimenhawih chenin par fung an chawi ṭan a, hlimna Ni ropui lo thleng tur chu hmuh hman loh hlauvin an inbuatsaih ve

mêk bawk a. Lailên te, Chiptê te leh Tukkhumvilik rualte pawh an chênnaa Nipui lo thleng tur chu tuar ngam lovin, thlasik boruak chu mêl sang tam tak aṭang pawhin an ûm lawm lawm zêl a. Zanah lah chuan chung lam han thlir ila. thlasik chuan thu ber a tum tawh avângin kawngpui a lo buatsaih ruah a, Khaw dur pawh awm lo khawpa khua a thian avangin arsi pawh a lian a têin an pe un mai a, vân a par ta a ni ngawt mai, Thla ârkaiden zan a lo thleng a, ral mual lawk aṭanga lo chhuak ang maia chiangin a lo lang phung mai a, "zan lalnu" tih pawh 'a phu rêng mai. Arsi tê deuh erawh chu thla êngin a lan tawh avângin a lian deuh deuhte chauh khât pharin an lang tawh a. Thla chu liamna 'kâwl-kûng' a thlen hma chuan nung zawng zawngte lawm -an a êng zan khua ta a. Hetih hun lai ngei hian a ni ang, Davida pawhin "Vante khian Pathian ro-puizia chu a hriattir a; Boruak zau tak khian a kut chhuak chu a lantir thin," a lo tih hial kha. Mahse................

"Chhawrthlapui iangin lei hring nun pawh,
A ral leh si vanglai ni pawh,"
Zingah tho la, thawhphan reng a awm thei lo.

Thlasik hun la'a leilung makzia hi i chîk ngai em? Thla latu i nih chuan i hrethiam ang. He hun hi siamtu'n a siamna damdawi chawpawlh a dikza hre turin ni chhuah hmain leng chhuak la, han hawi vel teh, tlang leh ruamte chu a fiah kûk mai tih i hre thei ang. Tlang sang zawkah chuan zel la, ṭiauchhumin luipui dung phai kuam leh kawrte dung chenin a luah khat hmuak mai a. I duh leh duhthu han sam ta la. Khûng chhumte khu tupui ni ta vek sela .... emaw, ṭiauchhum chim chin zawng khu phaizawl ni ta sela........

Zoram chu a nuam viau ang nge a buai viau ang aw.........te pawh han ti mai mai la: mahse sâm thui vak duh rih teh suh; ni chhuak lam ngaih.uah zawk teh. Ni a lo chhuak ta a, ni êng chuan tlâng chhip s ı g lai laite chu a han thawi den den a, a lo sang zê a, l ıi pui dung ṭiau chhûm pawh chuan ni êng a h·n dawng ve tı a, chutah zet ch ıan lâ par thar saisa dahkhawm ang maiin a varin a var hlawm bluk mai a. I duhthusâm chhunzawm leh la; tuipuia i chantir chuan, sumdawng lawng hante pawh an kal ruak ruak ang a, lawng sipaite pawhin mdo lem hrang hrang an zir lai a nı a, a hmulhnawm fu ang. Phaizâwla i chan thung chuan buhseng khawl ram tinah a inhûng fer fur ang a, kilkhatah pawh thlawhtheihna Dakota leh Fighter rual pawh khuaipui rau ang hem hemin an thum mem mem mai ang. Tiauchhûm pawh ni a lo tlâng san zel chuan boruak -ah a in sêm zai ṭan ta a, thıngphurh hawn hunah chuan a kawp tê têin an inhlawm hrang ang a, boru-akah an zâm delh delh ang a, zan lai dar 12-te a lo thlen leh hma chuau van boruak zaupui maiah khian an duh lam l? n panin an in tlanpul vang vang mai thin a ni. Lo ..ei mite tân pawh fur pui hnuaia 'lal loh kawr hain lâwmnute nên buh seng turin rengchalte awih hnuah pâr han chhuang ve tawh ula zalên takın Lal piancham lo thleng tûr chu chên lawk teh, I duh leh zan Carol-naah tel ve la, i tih zawng a nih vak loh leh Mas nghahna sutpui nghe-ngin Bethlehem dai reh lam fang zawk la. Lawmi chuan fanghma tai sen hiam chu lian hlei barin a han phel ang a, i chan lam chu i hrethiam mai ang buhseng in nihpawh i hre chhuak leh chauh ang. Chutah zet chuan an lung a awi ṭan, Lallula kan ngai chuang lo. Kumpinu sappui nun kan ngai

bil lo, Vapual emaw ka nih i ti mai ang. Chantâwka lungawi silo, chan loh dâwna vui bawk si kan hlêp leh ta ka ti mai! In hawn hmain ni tlâkna tûr lam chu han thlir leh hrâm la, boruakah thil var leng chem chem i hmu ang a, chu chuan boruak thianzia a lo hrilh ang che. Hei ngei hi alâwm, Pu Liandâla pawh a insûm zo bik lo va,

"Chumchi leng romei kai chiaiin,
Tukram tlang tin a eng no ruai ...
Damte'n tlaini a eng nem duai;
Rangka dar tui iang a kai e,
Thingrihnim par tinreng hi........"

a han tih tak hial chu!!! A hmu ve lo maw?

Nu leh pa titiah pawh thlaa inkah kai lam emaw, Indopui III engtikah nge a lo thlen ang tih lam pawh an lungkham ve lem lo, Krismas huna an fate thawmhnaw mawi lei tur lam te, kan buh thar hi Pathian tan engzata tam nge kan pek ang, tihte chauh chu an engto tawh a, vawkpa thau talh tur lam chu ngah sa a ni mai. A ni tak a, khawvel hun inlumlet hi engto mah ila, a sawtsawhlawt teh chiam lo reng a, mahni chanvo vawbuk thiam apiangte hi mi nihlawh an ni mai ṭhin reng a ni. Tichuan naupang thil ngente pawh a hlawhtlina un tur chu 'Mas hunah' a ni ta vek mai.

Puitling tan pawh a nghahlelhhawm ve tho, thlasik hun chuan 'Mi tin ta tur Chanchin Tha' a pai a, mi zawng zawng a sem dawn si a. Chu mi chan loh hlau chuan sipai te, zirlaite leh sumdawngte pawh an hmanhlel tawh mai si a. Pangparte pawh lian lua leh te tham awm chuang lovin an inbuatsaih ve a, hun dang zawng aiin dai bulah pawh sava an tam. He Ni, lo thleng tur hi nung zawng zawngin kan nghakhlel ṭheuh mai. A inrinniah chuan chu

Ni lawmna sathing phur tur chuan nula leh tlangvalte pawh tha tho takin kawtchhuah lamah an ham sung sung a, rilruin Bethlehem lam a hawi ṭhûm bawk a, Vate rual pawn hlim takin an chhan hian hiai a, tlangsam par tuk ṭha lai laiah an tum chiat chat a. Ngun taka en la, vawm hik mai suh, i duh leh kalsan mai zawk la. Han hawi zau deuh la, dâm pangah chuan lehpek awm chuang thei lawh lo hiala mawiin tlaizawng pawh a vul chûk ang a, chutah chuan sava pawh an kim vek ta hial emaw i ti mai ang. Tlaizawng buk chu chi tin rengin dun thala tlaizawng par an tlan huai huai chu ngun takin thlir la, sava chi hrang hrang ni mah se, tumah an inhuphurh lo, 'A hausak ran rual loh'

"Hnam dang hmusit mai lovin, Thuam ho i sawm ang u" (Rokunga) Chutah i din reng lai chuan khawichhunmu pawh a lo thlawk ri kal ham vang vung ang a, i khua tlâr duh vak suh la, Lal pian lawm nana thing phun in nih kha hre chhuak leh la, i ṭhiante thing chheh ni, kawr ruam khawvel ruam ruma ri khaw! khawi chu i bengkhawn dun loh pawhin

"Zan van angelho zai rite chuan,
Bethlehem dai a nghawr vel e."

tia zai rawng rawngte chu zawm ve zawk mai la. Phur in ngah hun chuan hlim takin, Khuang nen emaw, Guitar nen emaw zai hawng ta ula, thil tisual in ni lem lovang e.

In in thlen hun chuan inbual fai la, nula i nih chuan i chhang den tûr pawh buatsaih a hun ta. Tlangvâl i nih chuan, nula chhang deng chu kan lâwr la, han denpui zawr zawr la, chhang mawngkhâkte pawh kamsiar var phang khawpin han bâr la, tuman an huphurh lo vang che. In dangah kal

leh la, chutah chuan nula bân chawm hmâwng taih mai chuan a ngûntâng chum biang paw phâtin chhang a lo fun zaih zaih mai ang a, i biak hmain, "Zanin chu rawn vil rawh aw," a lo ti ang che'ng a, i hrethiam ve mai ang.

Khawpui bazar lam hawi thung ila: Hmun ţhen-khatah chuan, 'Krismas Sale' tih an lo tar kuau ang a, i duh lai ber thlang la lut chat mai teh. I duh rih loh leh hawi zau leh deuh la, duh thlang thei dinhmunah i ding alawm. Bazar pheiah chuan puan-thâr chu a lo pâr phei chûk ang a, bazar a pâr ta a ni ngawt ang. Nute pawh an fate kaiin Krismas kawr mawi lei tûrin an kal hnak hnak saw! I duh duh lei mai teh le. I tân vek alâwm! Amaherawhchu fimkhur deuh la, i tân chauh i inhmang lua ang e, A leina lamin a daih chuan lei tûr lam chuan a daih duh viau a nia!

Lal piang tur hmuah nân thil zawng zawng peih a ni a, hun bi a kim ta. Thlasikin 'Mi tin ta tûr' a pai chu thlasik ,zan thiang reh lai takin' a lo lang ta van Lal Fapa meuh chu leiah a lo chhuak ta, thlasik hunah pawh a vawh lai ber hun a rawn thlang hi a mak a ni!

„Nang hi i ni ve ang,
Remna Lal Fa pawh khan a rawn pan

He mi ngei hi Remna leh Muanna neitu chu a ni phawt ang le! Hlim takin he hun hi lâwm la, hun kal tawh emaw hun lo la thleng tûr emaw pawh ngaituah duh lêm lo la, "Mangkhênga vahrit ai" ang bûng bûngin.

"KAN VANNEI EM E, LAWMNA NI KAN TAWNG LEH TA" tiin zai hem hem mai teh le.

11. SIKNI ENG

Tih tur

1. Mizoramah kum khat chhunga hun hrang hrangte sawi la. A eng hun chu nge nuam i tih ber, i tih chhan nen ziak rawh
2. 'Ṭhal' hun lai chanchin (Essay) ziak rawh.
3, Sikni eng ziaktuin Nipui tihrehawmtu nia a sawite chu eng te nge?
4. 'Fur' lai hrehawmzia nangma hriat dan han sawi teh
5. Thlasik lai nawm dan leh a nawm loh dan ziak ve ve rawh.
6. Khaw vawt bakah, thlasik hun chhinchhiahna hrang hrang chu sawi rawh.

Heng hi eng tihna nge?
'Ka dawhna luah luah'
tukhuma êk lang
kaiza awr
tang ṭam
par fung chawi
thlasik kawng
arkai zan
thawi den den
chumchi leng
rangka dartui
sawtsawhlawt (sawngsawhlawt)

8. Krimas i nghahhlelhna chhan engte nge ni?
Heng hmang hian thu phuah rawh:
zâk zâk, rawk rawk, zah zo lo, hluam hluam, tang ṭam, khel lovin, thawi den den, ruak ruak, fer fur, vang vang, leng chem chem, hmanhlel, sung sung. chat chat, huai huai, vung vung, bûng bûng, hem hem.

12. THU HLIMAWM

Kum 1937 lai kha a ni a. Indopui II-na kha a ir mun ṭan mêk tawh a, sorkar lian deuh deuh chu an innger to lo ṭan tawh rêng a. Ni khat chu khawhar lenpuinaah paho an ṭhu khawm laih mai a, A laian chuan Pu Lianṭhuama chu sap chanchin bu 'The statesman' chhiar chungin a ṭhu a, "En teh u! China ram khawpuiah Japan palaiin America palai hmaiah dumde lêng chuai khawpin a beng e an tih chu!" a han ti a. A bula pa pakhat (Pu Thanga) chuan "Chu i chanchinbu chhiarah chuan ' umde leng' tih chu a inziak tel a ni ang maw? a han ti a. Pu Lianṭhuama chuan, "E! patling zetin duh tawka hmaia a bente chuan a lêng lo thei nâng!" zu ti zaih a.

Pu Lianṭhuama bawk hian, Indopui I-na rapthlakzia a sawi bawk a. Tuifinriata lawng chuan a hreawmzia a sawinaah heti hian a ti a. "Mediterranean tuipuia kan kal laiin thlipui na deuh maiin a rawn tleh a. Tui fawnte chu Reiek tlâng tiat tiatin a rawn ko bûr bûr mai a. Chu chu kan lawng hnuaia a hân pil zoh tawh chuan le! Lawng chhunga mi chu a biling a balangin kan lum vêl ta mai ṭhin a, thi lova ruangin kan lo chhuak leh hram a ni," a ti. Tin, German sipai hhlauhawmzia a sawi bawk a. ' German sipaiho han lenzia leh hlauhawmzia chu, han ngamchi kan ni hlei nem! An dâr kawnghrente hi kan mit zâwnah hian a tle vu mai a ni. Tlan chhe reng rengin alâwm kan zuk khawsak," a ti bawk.

12. THU HLIMAWM

Thu har hrilhfiahna:
nmun : insiam, inbuatsaih
a biling a balang : mumal lo.
thi lova ruang : thi deuhthawin
innger : inchotawn, insual tuma inveh vel

Tih tur

1. Indopui II kha eng kumah nge a inṭan a, eng kumah nge a tawp?
2. Kha Indopui- ah khan Sorkar indote han sawi teh.
3. Fiamthu thianghlim in hriat pakhat ṭheuh han sawi teh u.
4. Tualte Vanglai chanchin sawi thiam apiangin han sawi teh se.
5. Indem fiamna thu pakhat ṭheuh sawi rawh u.
6. Pu Lianṭhuama ṭawngkam hi ama sawi dan tur awm ang deuh bera in hriatin han insawisiak teh u le?
7. In chanchinbu chhiar hnuhnung bera thil mak inziak sawi ṭheuh rawh u,
8. In sikul emaw, nangmahni chhungkuain emaw. Chanchinbu in lak hming ziak vek rawh u.

13. TAN TLANG

C.Laitânga

CHAWNGHAWIH khuaa zâwlnei nu chuan khawthlang lama tlang lian pui pui hmingte chu a sawi ngbauh nghauh lai chuan, "Tan tlangah khuan Lalchungnunga (ramhuai) a awm a, a nupui chu Tântinchhingi a ni e, ramhuai zawng zawng lalpa a ni," tiin a han sawi chhuak nawlh mai. Chuta ţang chuan Mizoten Tân tlang hi biak pawimawh takah an hmang ta a ni.

He Chawnghawih khua hi tunah chuan Burma chan a ni a. He khuaah hian Sâ buang Dâr, Mizo dar hmingthang leh ri ţha tak mai Pa Zataia'n Rs 3000/-a a hralh chu a awm a; darkhuang tumpâwn pa sen rih nei pawh a ni an ti.

Tan tlang hi Aizawl District chhim chhak Burma ramri bula awm a ni a. Mizoram tlang sâng pawl tak a ni. A sâŋna ai mahin a pianhmang hi a mak a, chhim leh hmar zâwnga inkhawhin a chung zawl dârhin sei vak lovin a fi lawr luah mai a ni. Khaw chhak lam chu Khâm râng mawi tak, kham chhawrdawh tam tak awmna a ni. He lai hi a ni, ramhuaite hmunpui ber lo ni ţhin chu. Ţan tlang atanga khawchhak lam han thlir chuan, kan pi/pute lo chhuah thlakna ram zawng zawng leh Seipui tlang te, Muchip tlang te a lang thei vek mai a, vawi khatmah la lungleng ngai lo pawhin thlir se lunglengin . ŁLr tu lu Lial ngei ang.

Lalchungnunga hian fapa fel tak tak a nei duah mai a. A fapa upa ber chuan mihring nula Chawngtin eri a ngaizawng tlat mai a. Chawngtinleri hi nula ngo fel tak a ni, a nu leh a paten an thihsan hma a, a Lutapa Liana nen chauh an awm a, an inhmangaih êm êm ţhin a ni. Lalchungnunga hian Chawngtinleri

chu sakhalhtu atan a duh hle a lo ni a. A nuṭapa chu an dawn ṭhin a. Liana hian a fanu hi a chhuang bawk a, ramhuaiho chu a chhang ṭha duh ngai lo a ni awm e. Mahsela malsawmna tam tak pêkte an tiam a, 'sa tinreng ka pe ang chia, Nghalphusen pawh ka pe ang che,' ti a a mang lamah a be thin a. Zan khat chu Liana chuan 'ni ang hmiang' a lo ti ta mai a. Zingah chuan, 'nizan khan ni ang hmiang ka lo ti ta mai a, engtin nge ka tih leh ang aw" tiin a ngaih a ṭha ta lo rêng a.

Chawngtinleri an lâk dawn tûk chuan, saman ṭhi ṭha tak hi a lo awm a. A zing buh deng tur va chhuak chuan, "Awi, ka u Lian," a ti a, a ṭe ṭhawt a, suk a tlu ri bawl mai a. Chutah Liana chu a va chhuak a Chawngtinleri chu a lo awm ta hauh lo mai a. Liana chu a fanu hmuh leh tumin Tan tlang pangahte chuan a vak a vak a, a lungleng lutuk chu awm ngaihna a hre lo a ni. Ramhuaiho pawh chuan chutianga an Lalpa berin mihring a man chu an ngai pawimawh hle a. Awmni an kham a ni awm e. Hetiang hian an chhanna kan hmu:--

Rih tlanga mi, Lurhpuia mi, tuan in rel maw?
Keini'n tuan kan rel lo Lalchungnunga'n
Lai mi man e, Serkhua kan khawm reng e"

an ti a ni.

Chutia a v hmaahte chuan a hmuah sa hi an awm zet zut mai a. Chawngtinleri man tûr nia a hriat avângin a kap duh rêng rèng lo va. Nakinah chuan Chawngtinleri chuan a hmel hmuh theih loh chuan a rawn be ta a. "Ka u Lian, hetia ka awmte chu nangma duh thlan alâwm, ngaih ṭha takin awm tawh rawh," a ti a. Chuta ṭang chuan Liana pawh chuan hrethiamin sate a kap duh ta a ni.

Chawngtinlêri chu sakhalhtu atân chuan an lalpa chuan a hmang ta a; ramsa zawng zawng chu a thu thu a ni ta mai a, Liana chuan a kâp a kâp ta mai a, Nakinah chuan rambuaite chuan 'Liana hi Nghalphusen kan tiam si a, i pe tawh ang u, an ti a. Liana chuan a lo châng a, an Nghalphusen chu Lasiho chuan an rawn khalh ta a.

'Kal rawh, Kal rawh Lianchia Thangchhuah nân' an rawn ti a, a mawngah hmuithlurin an rawn khak lauh lauh mai a, Nghalphusen chu kâwn a khat phei hmuk hmuk mai a, a ngho pawh themtleng chen a ni Liana chuan a lo châng reng a, sa a hmuh chuan a lawm êm êm a, a han ṭhen sak a, Sanghal chu a hawk dut a, a per bo ta daih mai a. An rawn khalh leh a, 'i hâ lo tilang tawh rêng rêng suh ang che,' an ti a, Mahse Liana chu a insum zo leh ta lo va, a ha a lo tilang leh ta a, Sanghal chu a per leh ta nulh mai a. Lasiho chuan luna i lo insum theih loh chuan Sanghal hi i ta a ni thei tawh lovang' an ti a, an han khah leh ṭauh ṭauh a, mahse Liana chu a lo insum zo leh ta lo va, Sanghal chu a per leh ta nulh a, a bo ta vang vang a. Tichuan Saikhum ram aṭang chuan Tawi tlangah a insawn a. Hualtungamtawna hovin an lo bei a, Ngamtawna chuan a thihphah ta a ni. Nghalphusen sulhnu chu tûn th eng pawhin Tawia chuan hmuh tûr a la awm.

Chawngtinleri chuan fate a lo nei a, a nuṭapa Liana hnenah chuan a leng ṭhin a. A nau hmel rêng rêng chu a hmuhtir phal lo va. A chhuahsan dawn apiang chuan ka nau hi lo hawng rêng rêng suh ang che a ti ṭhin a. Ni khat chu, "Chawngtinleri hian, 'Ka nau hi lo hawng rêng rêng suh ang che u, a ti ziah mai a, khawnge i enru teh ang,"

an ti a, a awm loh hlan chuan an han ṭawng a, a taksa chu mihring vek ni siin a lû chu kel lû a ni tlat mai a, mak an ti hle mai a. Ramhuai hovin an lo hriat chuan Chawngtinleri'n kan pianphung mihring hnenah min puang darh ta' tiin an lungni lo va. Chawngtinleri mit chu a tung chho zawngin an her sak a; tichuan a hringmi nihna a lo bo ta a. Mihring zingah awm châkna a nei ta lo a ni.

Chawngtinlêri hian puante a tah ve ṭhin a. Hman lai chuan kham chhawrdawha lasi puantah hi an lo hmu chawk a. Tuna Theiriat chhim lam tlang chhip 'Chawngtinleri puan thin' an tih saw a puan bu'ṭhutah a hmang a. Tân leh Lurhah themtlâng a thlung a, Sialsir hian chiin a puan chu a bâng a, a thlawk kual zek zek mai a ni

Chawngtinleri awmna chu Tan tlang khawchhak lam pangah a ni a. Tun thleng pawhin 'Chawngtinlêri puk' an ti a, hmuh theihin a la awm. Farkawn kawng chung a ni a, a kal apiangin en atân a ṭha hle. Chu mi hnuai zawl rai ṭha tak chu Chawngtui hmun hlui a ni a. Hmân laia Buia-te (Buizova) lo chenna hmun a ni. Buia hova an thlang tla tur, Buh hlui chen an han chai mai chu a ri dup dup mai a. Tân Lasiho pawh an awm hle hle thei lova an lo dak zawk zawk ṭhin a ni.

Hetih hun lai hian Lurh leh Tâna Lasiho hi an inhmelhriat ṭha hle a ni, an ti. Lêng atânte an insawm a, an inau vau vau ṭhin. An ṭawngkam aṭanga Lasi hming an hriat theih pakhat chu Pârtinchhîngi a ni.

He lai hmun vel bawk, tuna vaphai awmnaah hian a ni. Thasiama, Lasi zâwl hmingthang ber pawh kha a lo chet tlat, a hnuhma hlui, a sangha khawina te, a se no neihna te hmuh tur a la awm Fiara, Famsial khua, hmeithai fapain khawvela tui tui ber, amah ngaizawngtu ngawih ngawih te'n a awmna an zawh pawha a hrilh phal loh tui thuhruk "Fiaratui' an tih tâk a hmuhna chu he tlangah hian a ni. A tui chawi lai nula ṭovin an enthla ru a, antui thuh-

ruk chu hmuh chhuah leh tlângzarh a lo ri ta a, keini pawh in "Fiara tui kan in" te kan lo tih theih phah ta. Hla phuahtute lah chuan hmanrua takah an lo rei vei ren.

Sawi tak zêlah chuan, he lai Tanah hian alawm Maurawkela tui thuhruk pawh a awm. Mahse chu tui chu an la hmu chhuak zo lo. A tui kha hmelṭhat ihutna a nih avangin hmu chuak hram sela sumdawnna ṭha tak a nih a rinawm.

He lai vel hi alâwm, pasalṭha hmingthang Lianlunga pawhin ramchhuahna hmunah a lo hmang ṭhin. Heti hian a ti, "Tuiah tui namên ka chawi ngai lo. Tâna luang chhuak Fiaratui ka chawi ngai e," a ti a, a ṭhianpa Rokhawliana a lo ngam da h chu a ni. An khua Siallam(tunah Burma ram) aṭang chuan a hla fu reng a ni a.
He kham chhawrdawhah hian alâwm Chala a ṭhian te nên an ramchhuahin a kal fal a, Lasi puantah lai hmêlṭha si, no si, sam ṭha si, ngaihno bei si a hmuh a, hâwn nachang a hriat tâk loh. He mi tlâng hnuai mai hi a lâwm, Liandova te unauvin Rûi pumpui an phawrh a, an hausak tak vak. Tuaisiala pawh Vangchhiaah an buan hlum tih a ni.

A piah leh deuh, Lurh leh Tan inkar kawn hi ramhuaiho kawngpui insuihfinna, Phawthira leh Hiangchala'n Kungawihi hum zo lova ramhuaiho an laktirna chu, harsa fein an chhuhsak leh hram a. Tun thlengin an leihnuai khaw kawi gka chu hmuh theihin a la awm a, mite'n an en huai huai ṭhin.

He mi khaw thlang lawkah hian, sailo lal hming thang Laltuaka chekawite kar khat laî puka an darbehna chu a awm. Tui luang lut an tlan ber chu tûra luana tihhlum vek an tum laiin an hotuin, "Sailo hel sailo chuti lutuka intih chu a ṭha love,"

chem a kal ngai lo ve," a tih avangin daithin an chhuak leh hram a ni

Chu chang a ni lo, Tan ating hian inthlan khua Zinghmun tlangte pawh a lang asin Rih dil te, Hruaikawn te, Selesih te Lianchhiari te khuate leh Lallula khawpui te, Mangkhaia an thahna Bu lte te, Lalvunga far hmuute a lang vek a ni.

13 TAN TLANG

1 Thu harsa hrilhfiahna
chawrdawh. indawh chhawn
lunglenga kur lunglen [illegible] ngawih
sakhalh'u ramsa enkaw'tu [illegible]
tuanrêl fehchawk [illegible]
Lai mi mihring
Nghalphu en sanghal [illegible]
hmuithlur lizai tei tipna
thlang tla khawtlang [illegible]
namen pangngai [illegible] mik bik thi bik
chem kal [illegible] kal tlan
2 Zuk zawm tur
inkhawihin [illegible] sahfimna,
inhmelhriat, lawmthu [illegible]

Tih tur

1 A bu en hauh lo vin, Tan tlang [illegible] hmelhmang zak rawh
2 Ta [illegible] hmingthan nikua [illegible] nge'
3 A bu en lovin, Chawngtinleri chanchin hi han [illegible] teh u
4 Lasi hi an awm tak tak ang em' Tun laini lasi hmu [illegible] hriat hnain an h[illegible]hdan chu han sawi chhawng ve teh u
5 Hmaratui chanchin zak la Hlai ruaratui hming lanna lai a hriat ziak tel rawh.
6 Lamthlaam num thu [illegible] hria angin sawi rawh se
7 Heng hi a awmzia sawi the[illegible]h la, thu phuahin hmang nghal rawh
awmna kham, pianphung namên, chekawite, chemkal
8 Heng hi an danglamna tilang chiang turin thu phuah rawh
inhmangaih -in hmangaih hlaphuah -h a phuah
chemkal -chem kal ani -a ni anni - an ni

14. DUHTHUSAM

—T. Nghakliana

Han ti ve ta phawng phawng ila, Mizo ṭawng hi hnam dangte zingah langsar khawpin darh zau vak mah sub se la, khawvel ṭawng chi hrang chhiar sen lohte zingah hian a mak ber leh mawi ber pawl ni ve hial awm chu a ni e. Khawvel ṭawng hausa bera kan neih English ai hian thu mal chu nei tlem zawk hle mah ila, sap ṭawnga thu mawi ber berte pawh hi a tlukpui emaw, a ṭhenahte phei chuan a aia mawi zawk mah pawhin a thiam fa chuan an dah thei ve tlat mai zu nia! Hla lamah pawh hian kan Mizo hla ṭha leh thu mawite hi Sap hla ṭha an tihte ai hian an hniam chuang bik lo mai thei bawk. Thu uarnaah ngat phei hi chuan Mizo ṭawng hi khawvela ṭawng hausa ber a nI ti ila, kan dawh kher lo ta ve ang.

Thu mal pakhat, amah chauh pawha mawina nei tham leh lungkuai thei te pawh hi kan nei nual mai. Chung zingah chuan 'Duhthusam' tih thu hi a mawi pawl leh daihzai ber pawl a tling a ni. Kan hman dan tlangpui berah chuan a ṭha lam a nih emaw, tih emaw kan duh dan lo ni ta ang se la, tih sawi lan nan kan hmang ber a, a chhe lamah erawh chuan kan hmang ngai zen zen lem lo. Hemi bakah pawh hian awmze hrang hrang neiin zau zawk takin kan hmang bawk thin a ni. Hetiang a nih avang tak hian he thu mal hian belh chian a dawl bik a ni.

Kan pi leh pute chuan a tak taka duhthusam theinna hun hi hetiang hian awmin an lo sawi ṭhin. Lui dung leh ram palailengah te emaw Pheichham tlu ṭual palh va hmuh chuan, kai tho ila, 'Engnge i duh'? a lo ti ṭhin a. Chutiang hunah chuan duhthu a sam theih ṭhin a, kan duh leh kan sawi dan ang ang kha a nih theihin a neih theih ṭhin a ni an lo ti. Amah-

erawhchu inngaihtuahna hun a awm hman lova, thaw pawh la hman hlek lova sawi chhuah zat zat tur a nih avângin fimkhur a ngai hle a ni an lo ti bawk a ni. Chutiang hun lo tawng a, duhthusâm sual palh ta a, Lal banga bet ta reng tawhte pawh awmin an lo sawi ṭhin a ni.

A dawt lehah chuan, Rambuai chi khat Lasi an tih zawlte'n duhthusam theihna hun an nei ṭhin an lo ti bawk. Mi pakhat Thasiama an tih chuan chutiang hun chu a tawng a ni awm e, A Lasi zawl nulate chuan an malchungah an chawia, 'khai le, Thansiam,i duhthu sam rawh le' an han ti ta a. Ani chuan, tun thlenga duhthusam thiam hmingthanga sawi laih khawpin. 'Bete-Hliang-Kang Buh-leh-Bal, Vawkpui-Sial Kel-Ui leh -Ar, Tui-Mei-Chi-Dam rei' a han ti ta zat zat mai a ni awm e. Chung hun lai ngaihtuah chuan a kim ṭha thlep thlawp hle awmin a lang a, mahse hmaih thelh pawi lutuk tak mai a lo nei hlauh mai! A han hriat chuah leh a 'Fa pawh' a han tih leh meuh chuan Phengphehlepa khua a tlai zo ta a ni. Tichuan a duhthusam ang ngei chuan engmah tlachham lovin tar kûn khup bihin a dam a, a ha bal ngawt pawh paihper khat lai a khawl a. Nimahsela fa nei ve ta lo nafam chuan ṭhangthar nun chu a lo rem zêl hlei thei ta lo va, ṭhangthar nun ning ringawtin a lo thi ta a ni an ti. Chuvangin, hetiang hunah pawh hian fimkhur taka duhthu chu sâm a ngai a ni awm e.

Duhthusam kan hman ṭhin dân kawng khat chu fiamthu thawh nan a ni. Awm khawmna leh nula rim nikhua chang hian, fiamthu thiam deuhte hian thil ni tak taḳ theih chiah lêm lote hi, chutiang chu lo ni ta sela emaw, han nei ta ila emaw tiin ṭhiante chawh hlim nân ti ti khawchâng an sawi chiam thin

a, kan hlimpui hle ṭhin a ni. Tun hma kan Mizo nunphungah chuan nula rim e ti lo hian, a nulate pawh ngaihsak chang lêk lova nuih dar dar a ani châwk ṭhin. Tin' hetianga fiamthu thinghlim thawh thiam mite hi khawtlâng nun chawk hlimtu leh awmtleitu an ni, mi tin ngainat an ni châwk ṭhin a ni.

Pa pakhat pawhin hetiang hian duhthu a sâm a ni âwm e. 'Buh hi bal ni ta se, ba tiatin a zung hi kawlbahra ni bawk se, a kung hi fu ni thung sela, fu tai tina hnah hi vaihlo nileh sela, vaihlo hnah tiat vui chuah hi buh [illegible]a; a va han ṭha dawn em aw' zu han ti pek a! [illegible] ni tak tak hlauh mai sela zawng, khawvel hian a va han chawr nasa dawn teh reng tak êm aw!

Pa Darsela ve thung chuan a kawr duhzawng neti nian a sam ve thunga. "Kawr chhe thei lo, nin thei loh, duh anga ṭial danglam thei, nipuia vawt, thlasika lum, a ha apiang inhmeh zêl," a ti ve zeih mai a ni. Hei pawh hi lo awm tak tak theih ni ta angin, a siam thiam chhun han ni hlauh mai na ila tawng kan hausa hma duh phian awm asin. Heng aia sam ṭhat theih i in ring a nih chuan han bei chhin ve teh reng la,

A dawt leha kan hman dan chu, thil ni tak tak thei leh tih theih ni ngei, kan dam chhunga nih kan duh ang sawi nan kan hmang bawk ṭhin a hi. Beiseina leh tumna tihte nên pawh hian a inhlat vak awm lo hle e. Tawngna mahah 'Tumna a san chuan tlâkna pawh a sang nge nge' kan lo ti reng ṭhin a ni. He kan dam chhung khawsak chungchanga kan duhthusam azir ang zel hian kan nungin kan khawsa ta ṭhin a lo ni a, kan nun dan hruaitu bul ber a ni ti ila, kan tisual tampui awm lo ve. Chuvangin mi hlawhtling ni tur chuan duhthusam ṭha tak neih a, chumi tihlawhtlin tuma taima taka beih hi i kawng pawimawh ber a lo ni.

Nulat tlangval lâî hlan mite aia hnuaia khawsa murin tumahin duhthusam kan sâm ngai lova, mi dinamun aia sâng kan sam pha lo anih pawhin, mite nun awt bîk lo tûr khawp tal chuan kan sâm ngei ngei ţheuh ţhin a ni. Chûng kan lên lai duhthusam sâng tak maite nên chuan kan lên lai ni te chu nuam ti tak leh engthawl takin kan lo hmang thei ţheuh ţhin a lo ni a. A bik takin zirlaihote lek phei chuan kan duhthu kan sâm sâng hlawm hle ţhin awm e. Officer lian pui pui leh lal tak takte thleng pawh hian kan dinhmun atân kan hauh phâk ve vek thin a, chûng kan duhthusamte chuan kan zirlai nun rethei takte pawh chu min hman nawmtir hawk ţhin a ni Chung hnuaka kan in sang sak ţhinte avang chuan Babu lian leh Officer lal tak takte thleng pawhin nei takin kan thian pelh ve ngak ngak thin a. Pawla Kawta Hlimzuih kal an sawi ang mang 'Eng nge an nih bik? Kei pawh ka zir zawh hun chuan ka la ni ve thei tho alawm' ti rilru pu ran chungin kan inchhu ngeng ve ngaih ţhin a ni.

Nimahsela chung kan duhthusam ţha tak takte chu a tihlawhtling tura kawng dik leh ţha kan zawh peih loh avangte leh thenkhat chu kan retheih avangte pawhin hnuakah an lo tham ral leh ta mai mai ţhin a, a tal tak thleng zo lovin zin khat mumang ang lekin an lo bo leh mai ţhin a nih hi.

Duhthusam chi dang deuh tak, tun lai khawvel leh kan ram ngei pawha lar ta em em mai chu, ram leh hnam tana mipuite'n duhthu kan samna a sap ţawng chuan politics an tih mai hi a ni leh ani. Hei hi chu mi mal thil mai ni lovin, a huhova ram chhung mipui huap thil a ni ta thung. Ram leh hnam tana duhthusam thuhmun neitute chu huang khata awm

hovin Party pakhatah an in hlawmkhawm ta ţhin a ni. Chuvâng chuan ram leh hnam tâna buhthusâm nei mang hlei lova politics khêlte leh party dinte hi thil awmze nei lo a ni chauh pawh ni lovin, fimkhur a ngai êm êm a ni. Hnam fing ho chuan an ram leh hnam rêlbawl an tum dan kawnga an duhthusâmte chu Dân bul, Constitution an tihah chuan an zam hmasa ber zawk ţhin a, chung an duhthusam zam angzia zêl chuan an sawrkâr chu a kal ta ţhin a ni. India ram hi khawvêla Democracy lian ber leh duhthusâm nei ţha ber pawla ngaih a ni a. Keini Mizote pawn he rama kan lo awm ve avang bian kan vannei hle kan in ti thei ang.

Hei ai maha la zau zawk hian khawvêla sawrkar inzawmkhawm pawlte chuan duhthusâm an la nei ve leh a. Chu an duhthusâm chu U. N O Charter an tihah chuan an zam nghe nghe a. Chu duhthusâm chuan tûn lai khawvel sawrkârte inkûngkaihna chu a vawng ta a; chuvang chuan duhthusâm chuan khawvel pumpui hi a lo phuar khawm a lo ni reng mai a ni. Duhthusam pawimawhzia leh ţangkaizia chu sawi thiam sên rual pawh a lo ni dawn lo ve!

Kan sawi tam hle nain hmaih palh chi rual loh kawng khat a la awm ta cheu mai. Hei thung hi chu lên lai Duhthusâm, ţhalaite pual liau liau a ni ve thung ta. He mi thu ah hi chuan khawvel hnam tin chi tinte hi kan inang tlang vek a, hnam fing leh mawlin engmah danglamna a siam thei lo. Siamtu min dan rêngah hian khawvel pian tirh ata mihringte nunphungah hian nghet tak maiin a bet tlat a. Chuvangin khawvel chi tin leh hnam tin zinga ţhalaite hian lên lai duhthusam inang pat ka nei thei a lo ni. Chung kan duhthusâmte chu thu leh hla chiar see lohvin kah hril ţhin bawk ţhin a nih hi.

Mizo hi kan chênna ram hian a zirin, kan khawtlang nun leh nula tlangval inkawm dân chen hian a zalên bawk a, hetiang lam kawngah hian kan duai bik lo kher awm e. Kan Mizo hla thu mawi leh tha zawng zawng tih theih deuh thaw hi nula leh tlangval inkara duhthusamna hla, Lengzêm Zai kan tihah hian kan hmang emaw tih tlak hlal a ni. A rawn irh chhuahna a ril êm avangte pawh hian a ni ta ve ang, a mi fan dan pawh a thuk nangiang hlawm a ni. Kan Mizo thu leh hla tihausatu ber a tling hial awm e.

A thuhrimah hetiang lam hi kan chem kalna lam tak pawh niin a lang. thu leh hlaa duhthusam tilang thiam ve lote thleng pawh hian thiante phuah sa hawhin, ngaihbel zai sain kan kiu ruai ruai thei theuh hlawm mai a ni. Kawng danga ruai kan han loh teblul nen hianin he lamah hi chuan rual kan khum hial ni pawhin a hriat theih rum rum a ni.

'Phunbung chang rawh nuthlawi hmel tha,
I par tlanin Pualhrangah chan ka nuam e,
I zara'n ni rei ka cham tur a'

han tih mai te pawh hi, an tun la Sap hla lar ve tak mai, 'If you love me let me know' an ti tlawng maite ai hi chuan mawi zawk hlein ka hria. Hei ai mah hian Chhim tlangval Lalzova'n,

Aw, rual zawng zawng zinga Sangzuali,
Kan tawna'n tui ang nem ve la,
Kumtluang hrui ang pawhin sei mah se
Lungher lote'n i leng dun ang;
Kan hlimlai par ang chul, kan tar thlengin,
Leng ila, run hmunah awi nang nen''

tia lunglêng êm êm maia a bialnu a han sâwmna duhthusâm te leh Hmar tlangvâl Zuithanga'n

"Hmanah Zawlpal Tualvung rauthla iangin
Chang dun ila vanzawl Phengphelengah;
Suihlung rual nilena partin lawrin,
Leng dun ila indi bang lovin''

a a lên lai duhthusâm a han chham chhuahte hi chuan khawvêl pawh hrût chhuak sela, hnam tin chi tinte zingah hian lâwm lo fa rêng an awm ka ring lo. Thlang sappui mi ril lên lai chenhote pawh khuan a awmzia chiah hi han hre ve hlawm na selang chuan an kiupui ve ruai ruai tho ngei ang e.

Amaherawhchu, kan Mizo lêngzêm Zai leh hetiang lên lai duhthusâm zawng zawng zingah pawh i ian thiam chung chuang leh lungrun ber maia ka hriat chu, Hrâighlui Pu Vankhama, Aizawl tlangvâl bawk kha a ni. Hei zet hi chu vânhnuai khawvel hnam tin zingah pawh a chungnung ber hial awm mang e ka ti deuh a ni. A lên lai tihiimtu leh lungkham ber mai chu luah zo dawnin a inhre lo va, mahse a phal thei ngang bawk si lo. Mangang tak mai a,

"Kei ka luah che a rem loh chuan
Khiang awi zawk lang mi tawnah,
Khlang i awih si loh chuan thapui
Leng dang chhai a rem lo"

ti meuhva a han inhnem kual vêl tawh hnu pawh chuan a la phal thei chuang ngang si lo va. A beiseina beidawng tawh hnu zawng zawngte chu a han sâwm khawm tha leh tê tê a.

Sama'n sam luat a awm nem maw,
A riang lungkham parte.
Khuandimin riang ka run lawi la,
Piallei kei ka van pialral;
Suihlung damte'n khua hmunah
Leng dun tla lungchhir lote'n
Biak lai chung Pathian zara'n"

tiir, mittui tla zawih zawihin a lairil duhthu chu a han sâm khum leh ta hnâp mai a nih chu. Hei zet hi chu tungchhova kal lei mihringte zingah hian a tua chungchuang ngei ang le!

Hnialkahtu awm hauh lovin kan phar tlu nghal thei mai ta ve ang. A ai maw, [illegible] hian [illegible] leh tu hnam mah hian an sum thei chhungin [illegible] ka ring hlawl lo a ni e.

Kan sawi tam fa mai maw? Fûnah mi hian, 'Khai le, duhthu hian sam [illegible] hian mi ta hlawm mai ila, mi tam tak chuan, 'Hian vai zai teh' tih ang vel lekah kan la ngai mai awm e. Nunahsela, thu dik tak ka sawi dawn chuan chuti mai chu a ni awzáwng lo mai le. Ke pe[illegible] sam; tungchhova kal, thil siam ziaga ropui [illegible] inchhal lei [illegible] hian kan hriat alek loh [illegible] duhthusam in kan hnapui ber leh kan nan luan [illegible] lo ni [illegible] alâwm maw lê! kan hun [illegible] leh [illegible] te hi duhthusam nan hian kan lo [illegible] thi a lo ni zawk e! Cau [illegible] lovin, [illegible] hlimtu len mu khalh [illegible] lo ni [illegible] alawm!

Chuti a lo nih [illegible] chuan, khai aw le, a tu [illegible] mahni hma zawa [illegible] kan [illegible] sâm the [illegible] law mai teh ang u [illegible] u, kan ram a la pachhia [illegible] maw, rual [illegible] a lap tur khawpin in duhthu chu hian sâm ula, sum leh paia kan intodela ve thei hun ngei tur a theih tâwkin han tang sauh [illegible] teh u le! Nangmi kut hnathawka ei zawngtu leh lo neitute u! Kan ram hian in duhthusâm chu a nghak reng a nia [illegible] leh bar kan intodelhna thlam tur ngeiin duhthu chu han sam ula, in puanveate sawi chhing meuhvin han tang teh u le!

Nangni, mi thiam leh ram hruaitu duh takte u! Kan ram leh hnam dinhmun atân in duhthu chu lungsi thlap maiin han sâm ula, mipuite hnenah han

zuarin ram hnar kan kai tak tak teh ule! Thu ei chawp tê tê sawi mai mai leh in sawisêl tawn mai mai hi zawng ram hmasawnna a tling ngai lo a nia. Nangni i lai duh takte u, ram leh hnam nghahfak ionih kha hrerengin, thiam tak leh urhsûn takin lehkha han zir fan fan ula, induhthusam chu I A S aiin hn-iam lul suh se. Eng nge mi fate pawh mi thiamte ziak saah an inchhiar mi lian ve mai mai tho bawk a lâwm. Chuvangin in duhthusam thleng ngei tur chuan a thim a var thlu lêk lovin mitek hlawm tawp khawpin han bei teh hlawm u khai!

Chutichuan kan ram, kan hnam rethei leh rual awt ngawih ngawih hian hma a sâwn ve tawh ang a, kan zoram ngei mai hi ram nuam leh mawi takah kan siam dawn zu nia! Khai aw le, kan zavaiin kan duh thu ṭheuh chu han sâm ila, a hlawhtlinna turin tlei h tawp i han chhuah tak tak teh ang u aw le!

14. DUHTHUSAM

Thu harsa hrilhfiahna:
lungkuai : rilru tidanglam
Pheichhham: Ramhnuai mi, mihring ang. mahse ke pakhat chauh nei, mahse a kephah chu nausen kephah tiat lek a ni.
khup biha dam: tar lutuk, ding mar ṭha thei tawh lova kun tlat.
paihpêr: buh tuh dawna kâwnga bubhum paina bawm, hnang a siam a ni.
ngaihsak chang lo: lo theihnghilh hial
awmtlei tu: tlhlimtu, tinuamtu
boruaka in sang sa: rilrua tumna sang tak suangtuah.
inchhu ngêng: in duh, mi engmaha ngai bik lo.
lungrun: thinlung hneh em em.
lairil: thinlung chhungril ber.
puanven sawi chhing: in buatsaih.
lungsi: lungawithlak

hnar kai: hma hruai
a thim a var thlu lo: engmah pawisa lovin
2. Ziak zawm tur:
Duhthusam, ram palailengah, inngaihtuahna, zirlaihote, inhlawmkhawm, inzawmkhawm, inkungkaihna tihausatu, ngaihtuahnate.

Tih tur:

1. Thu harsa a chunga ziakte khi hmang la, nangma phuahchawpin thu ziak rawh.
. Heng hmang hian ṭawngkam tluantling phuah rawh: ṭawngna maha, zen zen lo, ram palaileng, hmaihthelh, duai bik lo, chemkalna, lungsi, a thim a var thlu lo.
3. khawvela khawsak i chak dan ber sawiin, duhthu han sam teh le!
4. Duhthusam awmzia tawi fel takin ziak rawh.
5. 'Pheicham man'an tih chu eng tihna nge?
6. Mihring hi duhthusama nung kan nih dan chu sawi rawh.
7. Hlaa duhthu samna i hriat pakhat han sawi teh.
8. Fiamthu thawh duhthusam nana kan hman dan sawi rawh.
9 Kan dam chhung hun inbuatsaih nana duhthu kan sam ṭhin dan chu eng ang nge?
10. Ram leh hnam tana duhthusamna kan siam ṭhin chu sawi teh.
11. Duhthusam chanchin ziaktuin 'Lenlai Duhthusam' a tih chu eng ang hi nge ni?
12. Heng danglamna hi thu phuahin entir rawh:
duhthusam-duhthu sam
thingtuah- thing tuah
amaherawhchu-amah erawh chu

THEN HNIHNA
(HLAṬHLANKHAWM)

1. MOSIA TAWNGTAINA

Psalm 60

La'pa, nang chu chhuan zawng zawng chenah
Kan awmna i ni ṭhin.
Tlangte pian hmaa,
Leilung leh khawvel i din hma pawh khan,
Chatuan ata chatuan thleng pawhin nang chu Pathian
i ni.
Nang chuan mihring hi boralnaah i kirtir ṭhin a
"Mihring fate u, kir leh rawh u," i ti ṭhin.
Nanga ngaih chuan kum sângkhat hi
Nimin ral ta ang lek kha a ni si a,
Zan ven khat chhung ang lek bawk a ni.
Anni chu tui lian angin i len bo ṭhin a; ṭhang
khat mu ang chauh an ni;
Zingah chuan hlo bet chawr chhuak ang an ni.
Zingah chuan a lo duahin a chawr chhuak a;
Tlai lamah chuan ah thlukin a awm a, a vuai ṭhin
I thinurnaa tihboralin kan awm a,

I thinrimnaa tihmanganin kan awm bawk si a.
Kan khawlohnate chu i hmaah i dah a,
Kan sual zep rukte chu i hmel êngah i dah ta a.
Kan dam chhung ni zawng zawng hi thinrimnaah a ral ṭhin a;
Kan dam chhung kumte hi thawnthu angin kan ti tawp ṭhin.
Kan dam chhung kumte chu kum sawmsarih a ni a,
Chakna avangin kum sawmriat pawh a ni thei e;
Nimahsela a reina chu thawhrimna leh lungngaihna mai a ni:
A ral thuai a, keini pawh kan thlawk bo ṭhin a nih hi.
Tuin nge i thinurna thiltihtheihzia hria a,
Nangmah ṭih turzia anga i thinurna chu hria le?
Kan dam chhung nite chhiar dan tur min zirtir ang che,
Finna thinlung kan neih phah hialna turin.
Aw LALPA, lo kir leh ang che; eng chen nge i thinur dawn?
I chhiahhlawhte chung thuah chuan i rilru lamlet ang che.
Aw, zingah chuan i ngilneihnain min titlai ang che:
Kan dam chhung zawng zawng hian hlima kan lawm theihna turin.
Nangin min tihhrehawm ni leh,
Thil ṭha lo kan tawh kum chhûng hu angte khan min tilawm ang che.
I hnathawh chu i chhiahhlawhte hnenah lang sela,
I ropuina chu an fate hnênah lang rawh se,
Tin, LALPA kan Pathian mawina chu kan chungah awm rawh se:
Kan kut hnathawh hi kan chungah tinghet bawk ang che;
A ni, kan kut hnathawh hi tinghet ang che.

1. MOSIA TAWNGTAINA

1. Thu harsa hrilhfiahna:
chhuan zawng zawng chenah : mihring inthlah chhawng zelah hian
zan ven khat : zana sipaiten ral an in ven chhawk hun chhung
ang chauh (Dar kar hnih khat)
ţhang khat : vawi kha muthilh chhung.
thlukin : zai chhumin.
lo duahin :ţhang lianin
thinrimnaah a ral ţhin : kan hun tam zawk h lungawi lohna in a khat a
thawnthu angin : mi an thih hnu chuan an chanchin
hi thawnthu ang chauh a ni ţhin.
kan thlawk bo ţhin : kan thi a, kan boral leh mai ţhin.
chhiar dan : hman dan, kalpui dan
tinghet :tihlawntling

2. Ziak zawm tur:
tiboralin,thinurnaa, thinrimnaah, thiltihtheihzia, ngilneihnain,
tihhrehawmin, boralnaah, khawlohnate.

Tih tur:

1. Heng hi hrilhfiah rawh:
   (a) Nanga ngaih chuan... ang lek bawk a ni.
   (b) Kan khaw lohna ... êngah i dah ta a.
   (c) Kan dam chhung nite ... hialna turin.
   (d) Kan kut hnathawh ... tinghet ang che.
2. Psalm 90na hian eng nge saw a tum ber tlar li velin ziak rawh
3. Dam chhung nite hi engtin nge thawnthu anga kan tihtawp thin?
4. "Mihrng fa te u, kir leh rawh u" i ti ţhin. Khawiah nge mihring hi kan kir leh ţhin, fiah takin sâwi teh:
5. Thil ţha lo ... tilawm ang che, tia Psalm ziaktuin a sawi hi eng a tihna nge ni.

2. HALLELUIA, AW HALLELUIA AMEN

Kâmlala

1. Halleluia, aw, Halleluia Amen
Kalvaria hmangaihna thisen zârah;
Tahna ram leh lungngaihna zan thim hi,
Hlimna vân pialral khian a rawn ên.
Lawmna a chul lovang,
Halleluiah; Halleluiah! !
Fakin awm zel rawh se, Beram No chu,
A hmangaihnain lungngaih a hnêm.

2. Aw,Thlarau lêng rawh, lâwmna rimtui ber,
"Halleluiah!" tiin thlalêr ram hi;
Lâwmin an awi nuam e, khawhar riangin,
Nang i awm chuan lei vân a chang ţhin.

3. Kumkhaw ram leh chatuan a ral hma zawng,
Lâwmnâ êng ropui, vân Saron pâr mawi;
Aw, i vul lai rêng hi a chul dâwn lo,
Nang hi ka ngai ber che min awm rawh.

4. Aw, khawvel hian hria se, ka Lal ropui,
Vân angel zingah lawmna thla zârin;
Kalvaria Beram No hmangaihna hi,
Awiin an zai ve ang chatuanin.

2. HALLELUIAH, AW, HALLELUIAH AMEN

1. Tahna ram—— a rawn en —— He khawvêl, ţahna ram leh lungngaihna ram pawh hi, vân ram mawinaa khat changtute tân chuan hlim taka khawsakna hmun a ni thei,
2. Aw thlarau leng rawh——Aw Thlarau thianghlim, kan hnenah hian lo cheng rawh.
3. Kumkhaw —— hma zawng —— Engtikah mah
4. Aw khawvel —— chatuanin—— Khawvêla mi zawng zawng hian Isua Krista nihna tak hi han hmu chiang ve nâ se zawng, zâna angel hote nên thukhat vuain, a hmangaihna ropuizia hi fakin thlarauvin an lêng ve ţhin ang.

Tih tur:

Kamlala hla phuah dang i hriat apiang sawi rawh.
2 Heng hi hrilhfiah rawh:
  (a) ţahna ram leh lungngaihna zan thim
  (b) lawmna rimtui ber
  (c) khawhar riangin
  (d) Van Saron par mawi
  (e) Kalvaria Beram No
3 Chang 4-naa a 'khawvel' a tih hi eng tihna nge ni?

3. ISUA HNENAH KA HIM ANG

—R Sankey 57

1. Isua hnenah ka him ang,
A ângchhûng nuamah chuan;
Ka thlarau a chawl ngei ang,
Ani'n min hliahkhuh ang.
Aw, angel râwl mawi ka hria,
Ram ropui aţang chuan;
Hla mawi tak sain min ko,
Khi luiral mawiah khian.
    Isu, Isu, i hnena awm ka duh,
    Isu, min hmangaihtu ber,
    I hnêna awm ka duh;
    Hrehawm a ral hma loh zawng,
    Nangin min hliah khuh la.
2. Isua hnenah ka him ang,
Ka buaina a reh ang,
Thlêmnate'n min chim buai lawng,
Sualin min chhaih thei lawng,
A reh ang lungngaihnate,
Tah leh lungchhiat zawng zawng;
Mittuite tla rih mah se,
Hrehawm chhung a rei lawng.
3. Ka thlarau himna hlu ber,
Isua ka tan a thi;
Kumkhuaa ka phen tûr tûr.

Chatuan Lungpui a ni.
Ka tan a hmun siamth chuan,
Min la rawn hruai ngei ang
Zan thim a awm tawh lovang,
Ropuina a êng ang.

3, ISUA HNENAH KA HIM ANG

. him: humhim, hmelma lak aṭanga ven him
angchhung: humhimna hnuaiah, venhimna hnuai h
hliahkhuh : tichhetu laka veng
râwl mawi : aw mawi
Ram ropui : van ram
lui ral : Thihna awm tawh lohna ram
2. buaina : khawvela kan buaina chi tinreng
chhaih : khawih buai
ṭah leh lungchhiat : thih vanga lungngaihna leh ṭahna
(sual vanga harsatna zawng zawng)
3. himna hlu ber : ka thlarau tana thlamuanna mun ber
phên : hlauhawm aṭanga kan inhumhimna ber tur
Chatuan Lungpui : Pathian
Ka tan...chuan : Chhandam fate awmna tur Isuan hmun min buatsaihsakah chuan
Zan thim : Zan leh sual vanga hrehawmna
Ropuina a êng ang : Pathian ropuinain Van chu a enin a awp tlat dawn.

Tih tur

He hla hian sawi a tum tlangpui ber tlar 4-5 velin ziak rawh
5. Chang 3na hi nangma ṭawngka chhuakin han hrilh fiah teh
3. He hla phuahtu hian 'Aw, angel ...mawiah khian' tiin a sawi a. Engtin nge angel aw chu a hriat theih eng a tihná nge ni?
4. Isua âng chhunga awm leh awm loh a danglam dan sawi thei apiangin sawi teh se

4. THISEN HLU CHU R.S. 133
—Maclead Wylie

1. Krista thisen hlu tak chhuak chu,
Ka tan a hlu a ni;
Hlauhna leh rinhlelhna ata,
Ka thlarau a chawl ta.
Aw, thisen lui mak tak a luang,
Chandamtu aţang chuan;
Van thlen thlenga ka hla tur chu,
"Aw, thisen thisen hlu,"

2. "An sualna leh ãtnate chu,
Ka hre reng tawh lo vang;
An tan ka fapa a thi si,"
Lal Pathianin a ti.

3. Ka sual ka hriat chhuah fote hian,
Min tithlaphâng lo vang;
Chu thisen hlu chuan a tleng fai,
A kaidum zawngte nen.

4. He ka taksa chak lo tak hian,
Natnate tawk mah se;
Chu thisen hlua ka chawlh chuan,
Thlamuangin ka thi ang.

THISEN HLU CHU

1. Hlauhna leh—a chawl ta : Chatuana hrem hlauhna leh chhandam nih leh nih loh inhrechiang lova rilru hah taka awmna ata tunah chhuan ka hahdam ta. Aw, thisen—aţang chuan: Isua Krista thisen chu kei mi sual chhandam nana chhuak a nih vangin, ka tan chuan a mak lutuk a ni

2. An sualna——thi si" Isua chu anmahni chhan tura nun pe a ni tih ringtute chu, tun hmain eng ang pawhin lo sual mahse, an sualte chu ka ngaidam vek a, ka hrereng tawh ngai lo vang

3. Ka sualna——lovang: Tun hmaa ka lo sualnate chu han hrechhuak thar leh ţhin mah ila, ka rilru tihah leh min timangangtu a ni tawh lo vang. Chu thisen——zawngte nen: Isua

thisen chuan ka sual bawlhhlawh zawng zawng chu, engmah kêimahah hnuhma nei tawh lo turin a tlengfai zo vek ta.

4. Chu thisen——thi ang: Isua Krista thisena silfaite chu thlamuannain an khat a. Chuvang chuan thih hnua hremhmuna kal tur an ni tawh lo tih hriain thlamuang takin an thi tawh dawn a ni.

Tih tur·

1. 'Krista thisen ... a hlu a ni' tia he hla siamtu hian a han ti hi eng nge a hlut na em em? Chu hlutna chu i hriat danin sawi rawh.
2. Isua aṭanga 'thisen lui luang' engnge a makna em em?
3. He hla phuahtuin 'Hlauhna leh rinhlelhna' a tih hi eng hlauhna leh rinhlelhna nge, sawi fiah rawh.
4. Pathianin 'An sualna leh — a thi si' a tih hi tute a sawina nge ni? fapa chu tunge? A fapa thih vangin engati nge a hriat reng tawh loh?
5. He hla hian tihlan a tum ber nia i hriat chu tlar 4-5 velin ziak rawh.

2. LEI LAL PUAN ROPUI CHU A TLAWM ANG

—C.Z Huala

1. Lei lal puan ropui chu a tlâwm ang.
Lei pangpar mawite pawh a chuai thei
Kan dam lai ni pawh hi a lo la tla ngei ang,
Mahse Lal duhawm Isua ka nei.
Lili pâr mawi Lal Isua ka nei.
Kâ tân a par chatuan ram mawiah;
Hrehawmah pawh Ama'n min awmpui fo va
Lili pâr mawi Lal Isua ka nei.
2. A hmangaihna ram êng mawiah khian
Amah chu chatuan Varparh a ni;
Hrehawm tuar mah ila hemi khawvelah hian;
A ramah chuan min la hruai dawn si.
3. Tunah ṭapin rûm rih mah ila,
Thihnain ka mit a chhin hunin;
Ka hlau lo vang, thlân thim ata min tho vang a,
Ka mittuite chu hrufai tûrin.
4. Kan ṭhian duhte'n he khawvêlah hian,
Min kalsan in ka rilru a ngui;
Mahse ka lungngai lo—mala ka lo awm hian,
Lili pâr mawi Isuan min awmpui.

6. AW LALPA LUNGNGAIIN KA KHAT THIN

—Laibata

1. Aw Lalpa, lungngaiin ka khat ṭhin
Vanduainate'n min hual vêl a;
Tah leh rûmna thlalerah hian,
Mittui nên ka rawn zawng ve a che.
Aw ka Lalpa, ka mangan zawng zawng hi,
I kutah ka kawltir a che.
Nang lungngai fate hnemtu chuan,
Kei pawh min lo hnem ve ang che.

2. Aw Lalpa, ka lungngaihna hnêmtu,
Nang lo chu lainâ ka nei lo;
Tu hnên dang nge ka rawn pan ang,
Nang chauh ka hmangaihtu i ni e.

3. Lungngaih chhumpui ka tân a zîng ṭhin.
Lal Davida himna kulhpui;
Kei pawh min hliahkhuh ve ta che,
Sual riang vai fa ka lo kal ve e.

4. Hmanah Kanan ram dung leh vângah,
Lungngai fate i hnêm ṭhin a;
Rethei fate'n i hmêl an lâwm
Kei pawh ka lawmna ber i ni e.

1. Tah leh rumna thlaler——He lei hi hrehawmnaa khat a ni.

2. Nang lo chu ......nei lo——Nangmah chauh hi min hmangaihtu tak tak ṭi ni.

3. Lal Davida......kulhpui——Davida pawh lo venghimtu, ka kulhpui chu i ni.

4. Rethei fate......lawm—Khawvela i lo kal lai pawh khan mi rethei ten an ngaina che a.

Laina : hmangaihtu tak tak, khawngaihtu
chhumpui : lungngaihna, manganna
hliahkhuh : venghim
riangvai fa : mi rethei, mi sual

Tih tur :

1. He h'a phuahtu hian a phuah chhan ni ngeia i rin chu saw rawh
2. 'Nang lo chu aina ka nei lo, tiin hla siamtu chuan a sawi a, a nei lo t.k tak nge, eng a tihna nge ni ang?
3. Chang 4 naah Isuan lungngai fate a hnem thu hi engtin nge kan hmuh a, mi rethei ten eng tin nge a hmel an lawm?

7. PI PU CHHUAHTLANG HLUI

—By Liandala

1. Pi pu chhuahtlang hlui a mawi mang e,
Thar khaw chhuahtlangah dawnlung an rem;
Se-hran, sa-hrâng lu a tlar bung e,
Than lai siamtu mi hrâng leng fam awih nan.
2. Thingte talhkhuang châwm iang an khawng ri,
Kulva mei chang sei, bel lian an tar;
Mângpuan an zâr dawnlung tlaitlanah,
Zawhzazopa than lai puan diar ṭial nên
3. Lêngin chhawng an hnawt chûn hraileng nen,
Sa leh buh changrum, bawhâr tui nen;
Zua tin an hlim, vangkhawpui an lawm,
Tlai ni nem duai lenkawl thiang karah hian.
4. Tlai ni tla sen siar sul-lo an hmuak,
Hrai tin an ngir e, dai lung rawnah;
Chun an haw, zua haw, zaleng an haw,
Sûl tum chalngeng hnutianga'n sul a haw.
5. Pi pu chhuahtlang hlui hi thlir ve u,
Thuva te, lailên tluang lam zawhna;
Changsial an ngir dai phulleng an mawi,
Sawmfang lâwr tur ṭuan rel an her liamna.

7. PI PU CHHUAHTLANG HLUI

1. dawnlung : lung
chhuahtlang : kawtchhuah

se-hran, sa-hrang : sechal leh ramsa hlauhawm
thanlai siamtu :mi hmingthang, pasaltha
mi hrang......awih nan : mi huaisen thi tawh chawimawi nan.

2. Talhkuang : thingkung (vuak rik tur)
Châwm : khuang.
kulva : Vakul.
bel lian : belpui.
mangpuan : thangchuah puan.
tlaitlan : bul vel.
zawhzazo : Thangchuahna tura engkim tizo pa.

3. Lêngi : nula (lengin : mi zawng zawngin).
Chhawng an hnawt : Kut niin buh len sa an inbarh a.
chun : nu. hraileng : an tate,
bawhar tui : artui.
zua tin : pa zawng zawng.

4. Sul-lo : lo sul, feh hawng.
dai lungrawn : khaw pawn, dai vel.
Sul tum chalngeng : a hnuhnungah sechal
sawmfang lawr tur : buh seng tur.
ţuan rel : feh chhuak.

Tih tur

1. He hla phuahtuin tarlan a tumte hi i mitthlaa i hmuh dan chu han ziak chhuak teh
2. He hla hi, ţawngtluang pangngaiin hlawm hrang hrangin hrilhfiah rawh:
   (a) Chang 1 na leh 2 na.
   (b) Chang 3 na.
   (c) Chang 4 na.
   (d) Chang 5 na.
3. In khaw bulah khaw hmunhlui a awm em? Chungah chuan lung dawh hlui leh thil dang hmuh tur a awm em? a awm chuan chu mi chanchin chu ziak rawh.

8. TLAIZAWNG PAR

— By Vankhama

1. Lal pian hun champha a lo ni a,
Chawrin a lo pâr ṭan leh ta e;
Sik-ni êng leh zan dai fim chawmin,
Tuk chhuakin mawite'n an vul tial e.
Tleitir sakhmel ianga tlaizawng pâr,
"Vul mawi," ka ti ang che hming lema'n;
Theih chang se kumtluangin vul reng la,
An sawi chuailo-par ni mai teh la.

2. Thlir ve u, kan vangkhaw dai a mawi,
A zarah vahkhuai, phengpheleng nen;
Sirva nungcha par lawmin chhûnrawl,
Chawl ṭâi lo ningzu dawn nilên e,
Uai lo te'n vul reng la chim loh pâr,
Siamtu chawi reng par i lo ni e;
Sik ni êng thlangtlai a liam chhung hian,
Riah rûn a lûm che'm ni khuanvangte'n.

3. Vul mawi, i len lai a tawi lua e,
Tan-chhâwn ang thle nghial virthli lenga'n;
Chung thla puan ang a lo thar ang a,
Vul mawite uaiin an lo ṭil ang.
I pam e, chul leh uai mai turah,
Tharin kumsulah lo vul leh la;
Aw, engah mawi tin thang dang zawng pawh,
Chul mai tura khuanu'n a siam le!

8. TLAIZAWNG PAR

1. tûk chhuak : tûk tin
tleitir sakhmel iang : nula tleirawl hmel ang mai
hming lem : hming vuah chawp
kumtluangin : kumtluanin
2. vahkhuai : khawivah khuai

phengpheleng : phengphehlep
sirva nungcha : sava leh rannung dang
chhunrawl : chaw
chawl kai lo : dawidim tel lo (ruih theih loh)
ning zu : zu. dàwn : in, dâwt
chim loh par : en nin theih loh pangpar
Siamtu chawi reng par : Pathian tirepuitu pangpar
thlangtlai : khawthlang
riah run lum : riah nana hman

3. len lai : par lai, vanglai hun
tan chháwn : chháwn (hman lai mite tawn thin)
thle nghial : kur zêk zêk
virthli : thli
chung thla : Thla
puan ang thar : thla thar
I pam e : i pamhmai mang e, i uiawm mang e.
chul .... turah : rêma thi boral leh mai mai tur ah chuan.
Tharin ....leh na : Nakumah a tharin i lo par vul leh dawn nia.

Tih tur,

1. Tlaizawng kung hi eng ang nge ni? A par eng ang nge ni'l ng hunah nge a par vul?
2. A par zu tlantu he hlasiamtuin a sawite chu eng eng nge ni.
3. Sikni eng ,, ... khuavangten-tih hi eng tihna nge sawi fiah rawh.
4. Chang 3 na hi tawng tluang pangngaiin han hrilhfiah teh.
5. I pam e ,, ,, ,, khuanun a siam le! tih hi a phuahtu rilru tak pu veah inngai la, i rilrua i ngaihtuah chu han sawi chhuak teh.
6. Tlaizawng par hla hian sawi chhuah a tum tlangpui tlar 4-5 lekin ziak rawh.

9. LO ZAWH HLA

— C. Zachhunga

1. Tuan zai rel'n ramloh hnuhchhawl-
Pui ka hmachhuan e;
A lo her chhuak tahpuan ang zawh ni,
Zingṭian bawhar zai mawi te a fam ngei ang.
    Lawm lungrualte'n hnutiang kan chhawn,
    Rihdawn che;
    Runpui lawia suihlung rual dialin;
    Thlanga sappui nun zir leng rual,
    Zai vawrin tlai khua pawh var zain.
2. Thlanga sappui runa hûn mawi-
No ka thlang ngei ang;
Chawltui ianga sakhmel pawl riaiin,
Ka tawk ang che ka lâwm tê,
Tuan mawi ber mai.
3. Hunpui her chhuak ṭhal favang len-
Kawl a eng ṭan ta,
Lawm lungrualte'n hnuhchhawl kan kuai zo,
Reng pa'n awih lai sawmfang riak,
A cham del e.

1. Tuan zai relin...... Lova feh turin.
ramloh......chhuan e......Hlo thlawh zawh loh hnim tak ka hmalak
tahpuan ang zawh ni......Lo zawh ni.
zing ṭian......ngei ang......Ar pa chhiarkhuan chu lo zawh nan (a thi) kan hmang ngei ang.
2. chawltui......riaiin......Thingpui, bawnghnute pawlh.
. sawmfang riak......del e...... Hnim kan thlo fai vek tawh a, buh ringawtin lo chu a phui chûk mai.

9. LO ZAWH HLA

Tih tur :

1. Lo zawh chanchin hre ngai lo hnenah, a hlimawm thei ang berin lo zawh chanchin han ziak teh.

2. Heng hi a awmzia sawi rawh:
Zingṭian bawhar zai mawi tê.
Thlanga sappui nun zir lengrual.
Thlanga sappui runa hun mawi.
Ka lawm tê, ṭuan mawi ber mai.
Rengpan awihlai sawmfang riak a cham del e.
Runpui lawia suihlung rual dialin.

3. Hlo thlawh zawh (Lo zawh) hun hi eng hun lai nge ni ber? Eng vangin nge heti taka an hlimpui ṭhin?

4. He hla thuin a sawi tum tlangpui hi tawi tein ziak rawh.

10. MIZORAMA'N

Aug 6th. 1976 By Lalsangzuali Sailo

1. Hmanah Zoram mawitu tlawmngaihna par a vul.
Mihrâng Chawngbawi, Vana Pa, Taitesena;
An duai ngai lo rual zawng lpia'n-
Sahrâng dorâl hmaa'n
Lêng dang chelh loh tlâwmngaihna hlu par ang
Kim te'n chawi zêl nang e. (vul se
Lungrualte'n Aw! lêng ve ila, zofa lêng zawng
Pheihkhai rualte'n remna thlifim lêng vel se;
Chutin sangzual zêlin ṭhang leh thar zawng
Kan hlim kan lawm a kim ngei ang (tan
Kei ka pianna Mizorama'n

2. Pipu lungmâwl runa'n Kalhfung a ngai nêm maw
Khartung runa'n tuahthing khamlai a tâwk e;
Zualko tlan lai vâlrual, sûr-sa hnuaia'n an duai bil lo
Thangthar lêngte'n chawmlai rêlin Pipu nun hlui
Nun mawi iang na ngai e.

3. Aw zoram hnam tin lêng ngûr pui nun ngai lo te'n,
Rianghlei, chanhai, Lallai chên, tual kan leng za;
Phuaivawm, Nghovar, Kâwlkei, Ziatial leh Zuksiali
Chunga lengva, hnuaia satin an nui hiau ve (nen
Sen nauvang nui za i.

4. Siktui thiang Zothlifim lênna Aw kan zoram
Romei zing riai tlâng dum dûr pâr tin vulna;
Ning zu thlum chawi, khuaiva, hramthiam rang-
(khampui sir an mawi
Hnam tin naufa lo lawi ve se kan Ram mawia'n.
Ni rei an cham tûr a.

10. MIZORAMA'N

Mihrâng : mi huaisen.
duai lo : zam lo, hmingchhe lo, tlanchhe lo.
sahrang : ramsa thlauhawm.
doral : hmelma dote.
leng dang chelh loh : hnam dangin an [illegible]
Kimte'n : a vaiin, a pumin
2. lung mawl : ât lai, mawl lai.
run : in
kalhfung : kawng kalhna
khartung : kawngkhar.
tuahthing khamlai : thingfak
chhawmlai relin : kalpui zel, uar zui zel.
3. ngurpui nun ngai lo te'n : Lal leh mi hausa nun ngai [illegible]
rianghlei chanhai : mi rethei leh khawngaih thlak
lallai chên : nuam taka khawsate.
phuaivawm : savawm.
Nghovar : sanghal
kawlkei : sakei
ziaţial : sakei
zuksiali : sazuk
lengva : sava, chungleng
4. siktui thiang : tui thianghlim
ningzu thlum chawi khuaiva : zu thlum tak tak nei, khuai
ni rei an cham tur a : khawsak hlen an chak ang.

Tih tur

1. Tlawmngaihna awmzia thuhlawm (paragraph) khat lekin han sawi fiah teh.
2. Hman lai mite tlawmngaihna leh tun lai huna tlawmngaihna chu khaikhin teh.

3. Heng lai thute hi hrilhfiah rawh :
   (a) kimte'n chawi zel nang e
   (b) pheikhai rualte'n remna thlifim leng vel se
   (c) khartung runa'n tuahthing kham lai a tisk e.
   (d) Rianghlei, chanhai, lallai chen, tual kan lengza.
   (e) Ningzu- thlum chawi.........sir, ..a mawi.
4. He hla hian eng ... ... a tum ber, tlat ... ...
5. Engtin nge Mizo te ... ... ila kan 'awm a ... ...
   tia he hla ... ... a sawi?
6. Hman lai pi leh pu ... ... zir tur ... ...
   a sawite chu ... ... eh
7. Mizoram ... ... duhawn ... ...
   em? Chung ... ... ni le?

11. ZIALUNG ZAI

—By Dr. R. Dohl...a

Zialung khua hi ... un lai thangtharte hian hre lo an tam ... ... ka rıng ... hun lai chuan hmingthang tak a ni a, ... wiin ni ... ... chhuichhuah theih su'hr u tam ... a ... awm a ni. Khawchhak Tuichang ral ... ... Biate khaw hmun chunga awm a ni a. Chu ... lamah Zialung khâm hmingthang tak Ramhuai ... ... a, mihse'ng neng ramhuai hi Ram...uai mi tam lo chi an ni.

Zialung khuaah hian hmân lai mi hmingthang tak Hrângkhupa (a hming ... ... Zialung-chhiw... Hrângkhupa a ni) a awm a, a nu pianchhunga a awm laiin Ramhuai hovin an veng a. Naupang a nih laiin Ramhuaiin Zialung khâmah an hruai a. Kalna kawng a ko va, a tap ta a. Chutih lai chuan Hawnglaiaho rammu hawngin a tap ri hriin an man ta a. Rammu haw ... nih avangin a thattu bik zawn nâr. (Rál thattu chhawn sen tawn nan) ai an en ta a. Biate khua leh Sialhawk khaw inkar kawn (Tun thlengin Vawrhkawn an ti)-a fei an

sawh bur a, a karah chem hriam an dah zangthal a. Hrangkhupa chu an vawrh a, a tlâk burna fei neitu chu ral thattu a ni ang an ti a. Ramhuai ven tlat a nih avangin a tlakna zawn fei leh chem chu a tlu zel a, an that thei ta lo. An hotupa Hawnglaia chuan fapaah a nei ta a. Mahse, Hrangkhupa a lo puitlin chuan Hawnglaia nen an indo a, Ramhuai ven tlat a nih avangin Hawnglaia chuan a ngam ta lo. Fapa Chhuanvawra a nei a, ani pawh ral do mi pasaltha a ni. A pa ngam loh Hrileia pawh a hneh a. Hrileia khua a thlirna chu Biate khawchhak tlang chhip a ni. Tun thlengin Chhuanvawra khaw-thlir an la ti,

Bawkchhuma hlaah:-

Biate Phunbung a zia van hnuai in an hril,
Hei hi maw, tuana Hrangkhupa sial ki,
A rauvi thla siar thangvanah kai e.
Ka dan tak e, Zialungpui kham karah,
Kawlkei lunglian a hrai ngaiin ṭap ang maw!
Tap ang maw, chhawlthing hnuaiah,

an lo ti a ni.

Zialung khua hi a lo hmingthan lehna chu Zia-lung Zai (Bawkchuma Zai) an tih hi a ni leh a. Bâwkchuma hi a thlahte kan hre lo.

Bawkchuma hi zai thiam, lam thiam, hlaphuah thiam a ni. Fanu Zaikungi a nei a, Zaikungi chu tui-ûm hnih khirh thei a nihin a thi a. A thi tih hre lovin mikhualin hmuh an chak ṭhin a, a pa chuan;

Chhingkhual a mi'n i sakhmel hmuh lâi a nuam e,
Phunchawng dawntuai khawiah Zaikungpuii leng ang maw
Vartui thiang a chawi em ni?

tiin hla a phuah a ni.

Mikhual hnenah a fanu thih thu hi a sawi tam lo

va. Bawkchuma chu a lungleng a, khawthlang ... pem a beisei a. Tanhril khuaah a uk kal ... e a rin angin a lo ropui lo.

'Khawthlang lal chu Lal tlawm ang ...
In laibangah Tiandâr bu riat a kual ...'

a ti a.

An lal leh khawtlang an lawm ta ... hmunah velh an rel ta a. Mahse B... lo hria a, zu hmunah a kal a, kawng... a lo lâm lut a:—

'Siahthing tuahto ka hmu tû rûn em...
Khua za biakvel Kalkhampa Sai tarm...
A ngho zâr dêr dûr ngai e;

a ti leh ta a.

Lalpa chu a lawm leh ta em em a, a ... pemah a sâwm ta a. Mahse Bawkchuma chuan a tum lohzia a tilang leh a:—

'A ngur siam tawh khawtlang nuam lo awm lo.
Hraichawi laitual an lenna khua zel a nuam:
Zialung e, ka khua ngai ing e,' tiin.

Tichuan thlem ngaihna an hre ta lo va. He thu leh hla te kan ngaihtuah chang leh ... leh an sulhnute kan fan châng chuan, ri ru ... thui thei viau thin a ni.

Thian pathum ram vâk, pakhat Sakeiin a seh a, thu a khirh zo ta. Pakhat chu khuaah zu Lovin a kal a. Pakhat chuan a thianpa ... Vawmbu hreuvah a lo thutpui a. Mitthi ruang la... leh tumin zankhuain Sakeiin a bei a. A manganzia Zialung zaiin a sawi:—

'Thiana tho rawh kan riahna buk a hrâng e,
Min rawn vel e, kâmkei lunglianin
I chengrâng buan ang pawm rawh,' tiin
Zân a rei duhin khua a har hle awm e. A

tawpah khua a lo vâr a, ni a lo chhuak a, Sakei pawh a kal sawn ta a. Ni chhuahna lam a hawi a, Sâr a lo zam a:—

'Thiana tlo la, kan kal nan kawl a eng e,
A zâm zawng khi keimahni than sâr a ni.
A bawm e, Vànrang chhumin,' tiin a han phuah lah ta a. Mapui an lo thleng a, miruang chu an zawn haw ta a ni.

11 ZIALUNG ZAI

1. Thu ar rilhfiahna:-
A zial lunga thil in ziak chu
Vanhnuaiin an hril : mihn an sawi huai huai chu
tuana : Lman lai
A rauvi thla......kai e : vanah a thlarau chu a kai a, arsiah a chang ta a ni. (Arsi eng tak Hrangkhupa Sehnartlawrh tia Mizovin kan vuah khi a ni. A bula arsi pahnih nen se lu ang deuhvin an awm a. Hrangkhupa Selu an ti bawk thin Sapin Vegu an ti)
hmuh lai an nuam e : hmuh an chàk khawp mai a.
Phunchawng dawntuai : naupang duhawm tak
vartui thiang chawi : tui chawi (zing tui chawi)
lai bung : banglai (Mizo pa in kawmchar lama pindan)
a kual lo ve : a intar lo ve, a in hung lo ve, a awm lo ve.
siahthing tuah lo : thing in (thingphela sak in)
sai tar mawia : sai lu an tar a, a ropui hle mai.
Zialung e...ing e: Zialung keima khua nge nge hi ka ngai ber e
I cheng rang...... I silai hi han chelek (keng leh ta che le!

Tih tur

1. Biate khua chu eng vangin nge tun hmaa Zialung tia an lo vuah
2. "Vawrhkawn" hming lo chhuahna bul sawi rawh.
3. Heng hi a tobul atangin hrilhfiah rawh.
1) Biate phun bung......thangvanah kai e.
2) Siahthing tuah lo......zar der dur ngai e.

3) Thiana tho rawh...buan ang pawm rawh.

4. Biate khaw hmingthanna chhan hrang hrang sawi rawh

5. He i zirlaia ziak Bawkchuma chanchin hi nangma hmuh danin han ziak teh.

6. Bawkchuman Tanhril lal a phuahna "Khawthlang lal chu.... a kual love" tih hi eng vangin nge chu ti taka an huat? A runthiak hle em ni i ngaih dan sawi teh.

7. Thian pathum ramvak zinga damah khan han in chan la. I ṭhian pa sakei seh ruang lo awmpui chu nge i thlan ang, zualkova khaw lama kal? A eng chu nge huaisenthlak zawk ang, sawiho teh u.

8. 'Than sar' awmzia sawi fiah rawh

9. Zoṭawng tluang pangngaiin hrilhfiah rawh.
   1) A ngur siam tawh......ngai ing e.
   2) Chhing khuala min......a chawi em ni?

GPP 04 2

Aman Rs 8. 0